224

OLD NI-JS

2001 - no. 41

Kroniek van Eibergen, Beltrum, Rekken en Zwolle

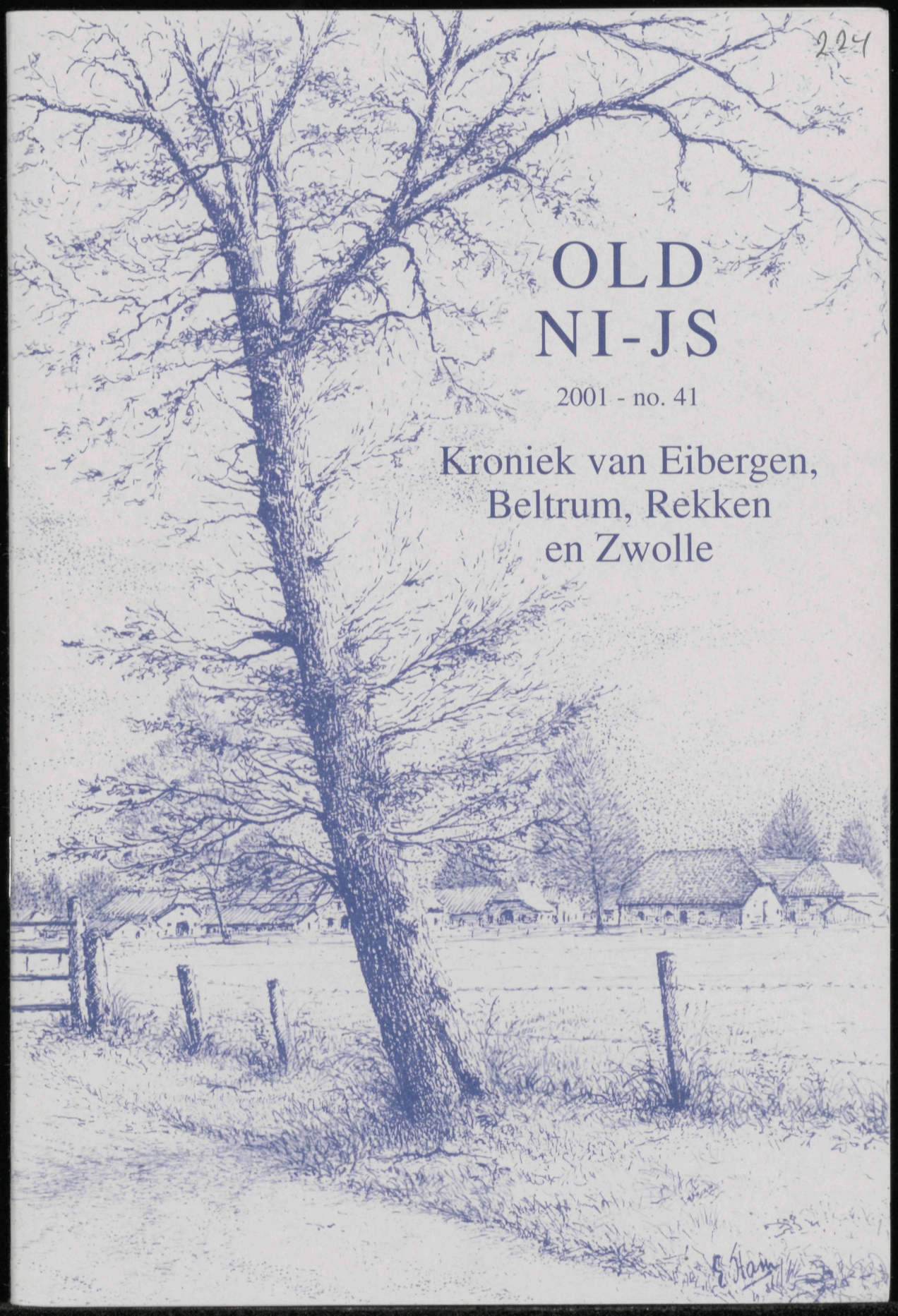

1093-124

Old Ni-js is het orgaan van de Historische Kring Eibergen.
Lidmaatschap/abonnement kost ƒ 30,- per jaar.
Inwonende leden betalen ƒ 5,- per jaar, maar ontvangen hiervoor geen extra nummer van Old Ni,js.

Secretariaat: Historische Kring Eibergen
Vogelenzangstraat 34
7151 VD Eibergen
Tel. 0545-473393

Bestuur Historische Kring Eibergen

E.H. Wesselink. Hondevoort 22, voorzitter	7152 BA Eibergen
J. van Dijk-Sijbrandij. Blomsgaarden 26, vicevoorzitter	7151 AM Eibergen
A. Dijkhuizen-Blankvoort. Vogelenzangstr. 34, secretaresse	7151 VD Eibergen
J. Baake. Nieuwenhuizenstraat 5, penningmeester	7161 VB Neede
J.H.J. Aarnink. Corn. Trooststraat 90, lid	7482 XG Haaksbergen
J. Busink-te Biesebeek. Lariksweg 23, lid	7151 XV Eibergen
H.E. Grobbee. De Horst 7, lid	7141 DG Groenlo

Administratie:

Historische Kring Eibergen
Nieuwenhuizenstraat 5
7161 VB Neede
Tel. 0545-294001

Bank:

Rabo Eibergen
rek.nr. 31.64.48.095

Redactie: E.H. Wesselink, J. Baake, J. van Dijk-Sijbrandij en A. Dijkhuizen-Blankvoort.

Foto's:	J. Baake	blz. 23, 24, 42
	G. Peters-Botterhuis	blz. 45
	T. Izaks	blz. 38
	coll. F.J. de Leeuw	blz. 44
	coll. W. Heinen	blz. 29, 30, 31, 36, 41, 42, 43, 49
	Museum De Scheper	blz. 48
	E.H..Wesselink	blz. 7, 47.

Geheel of gedeeltelijke overname van artikelen is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de auteur.

ISSN 1381-2548

old ni-js

Kroniek van Eibergen, Beltrum, Rekken en Zwolle

14e jaargang no. 2 41 **maart 2001**

Inhoud van dit nummer:

- Bestuursmededelingen ..... blz. 2
- Excursie zaterdag 26 mei 2001 ..... blz. 2
- Reacties en correcties O.N. 40. ..... blz. 4
- Eibergen digitaal ..... blz. 5
- 't Wordt weer 4 mei
  door H.Trachter ..... blz. 6
- Belastingheffing Heerlijkheid Borculo, register onroerend goed in de voogdij Beltrum uit begin 17e eeuw
  door Bennie te Vaarwerk ..... blz. 8
- Uit het Brievenboek van burgemeester Koentz
  door J.H.J. Aarnink ..... blz. 21
- Twintigjarig jubileum Eibergsche Boys in 1938
  door J. van Dijk - Sijbrandij ..... blz. 27
- Het St. Antoniusgesticht te Eibergen
  door J.J.M.Olminkhof ..... blz. 42
- Klaover Hendrik
  door Harry Overkamp ..... blz. 46
- Onder de oude ginkgo biloba
  door Paul Puntman ..... blz. 48
- Ons Vorig Zoekplaatje
  door J. Baake ..... blz. 50
- Ons Zoekplaatje, de EGV ..... blz. 52
- Scheppels Mankzaod
  door E.H.Wesselink ..... blz. 53

Bestuursmededelingen

Ledenvergadering - Causerie Dik Bartelink.
Op zaterdag 21 april a.s. houden we onze jaarlijkse ledenvergadering in het Muldershuis, waarin we natuurlijk eerst met de leden de verenigingszaken bespreken. Ons bestuur kan inmiddels één nieuw bestuurslid voorstellen, n.l. André Rothman, maar er is nog een vacature.
Na de pauze zal de oud-Eibergenaar Dik Bartelink, die we inmiddels als verteller kennen via zijn boekjes "Heimwee naar de Achterhoek" en 'Achteraf bekeken", voor ons optreden met herinneringen aan Eibergen en enkele door hem geschreven verhalen. We hopen op een grote opkomst en een gezellige vergadering.

Automatische betaling lidmaatschap.
Sinds enkele jaren maakt een aantal leden gebruik van de mogelijkheid tot automatische betaling van het lidmaatschapsgeld. Maar niet alle leden maken daarvan gebruik. We hebben er begrip voor, dat men wat afkerig is van 'alweer zo'n automatische betaling'.
Echter, het huidige systeem is voor onze penningmeester niet alleen erg bewerkelijk, maar ook kostbaar. Het jaarlijks verzenden van de accept-girokaarten, de controle van twee betaalsystemen en vooral het verzenden van betalingsherinneringen kosten veel werk en inningskosten.
Automatische overschrijving bespaart onze penningmeester (die ook alles in zijn vrije tijd moet doen) enorm veel werk.
Op de ledenvergadering willen we alle leden dringend verzoeken tot automatische betaling over te gaan. Het is een kleine moeite. Men kan er ook met kleine moeite weer af, als men zijn lidmaatschap wil opzeggen.
We hopen, dat de leden ons willen helpen de inning van het lidmaatschapsgeld te vereenvoudigen.

Excursie zaterdag 26 mei 2001.
Vertrek: 12.45 uur vanaf parkeerterrein geref. kerk aan de Hondevoort.
Doel: Het kasteel Singraven Denekamp en Stift te Weerselo.
Kosten: *f* 40,- per persoon.
Opgave bij Annie Busink - te Biesebeek, Lariksweg 23, Eibergen.
tel. 0545-471498 b.g.g. 0545-471866.

Wat krijgt men te zien?
We hebben de indruk, dat we een interessante middagexcursie kunnen aanbieden. Met een bus van de fa. ARKE-TAD uit Enschede reizen we naar Denekamp.

Daar bezoeken we het "kasteel" Singraven, prachtig gelegen aan een meander van de Dinkel. We krijgen daar een rondleiding van ± 50 minuten door het prachtige huis, waarin de eigenaar een grote verzameling meubels en schilderijen uit de 18e en 19e eeuw heeft samengebracht.
Na dit bezoek gaan we naar het restaurant bij de watermolen om even uit te rusten onder het genot van koffie met wat erbij.

Minidorp Stift Weerselo.
Daarna gaan we naar Stift Weerselo met het kleinste dorpsplein van heel Twente, waar alle gebouwen er omheen tot in de twintigste eeuw een typische dorpsfunctie hadden: school, postkantoor, smederij, brouwerij, veldwachterswoning enz.Veel Eibergenaren waren, net als wij, al eens in Weerselo.
Maar met de uitleg van een gids in het zeer oude, prachtig gerestaureerde stiftskerkje en tijdens de korte wandeling rond de kerk, zie je alles weer met andere ogen in dit minidorp. En op de terugweg leggen we nog even ergens aan om even na te praten en om niet uitgehongerd thuis te komen.
Het contactadres van de reiscommissie is als steeds Annie Busink.

E.H.Wesselink

Afbeelding van ets van Peter Kooij, Delden. Kerkje en deel van Stift Weerselo.

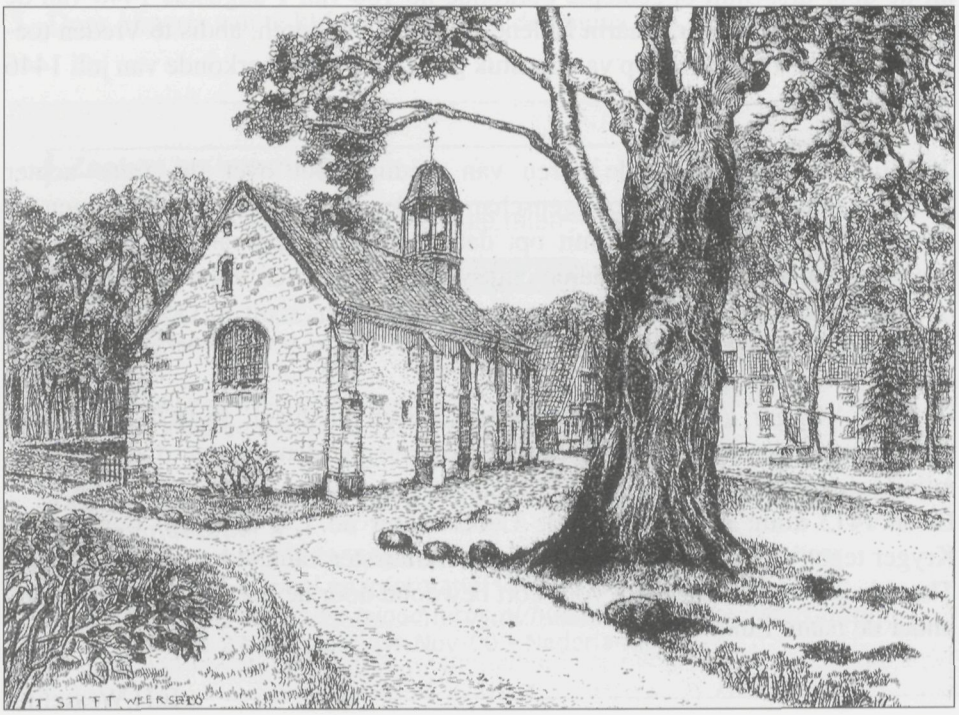

Reacties en correcties Old Ni-js nr. 40.

1446. Grondverkoop bij 'den erve en guede ten Hulshaeve.
Drs. J.G. Smit, medewerker van het Instituut voor Nederlandse Geschiedenis te Den Haag maakt ons per brief attent op enkele onjuistheden.
1. De bronvermelding is onjuist. De oorkonde over de verkoop van een stuk land bij het erve Hulshoff in 1446 (en nog enkele andere betreffende dit oude erf) werd door de heer Smit aangetroffen in het archief van het Stift Ueberwasser, dat zich bevindt in het Staatsarchiv te Munster. Hij publiceerde daarover in 1973 in 'Kerk en Kerspel van Neede tot 1616' in 'Bijdragen en Mededelingen van Gelre LXVII, 1973', waarvan ik overigens ook al jaren een afschrift in bezit heb, maar ik heb dit bij mijn studie over de oude St.Mattheus over het hoofd gezien.

Correcties.
1. De heer van Borculo gaf in 1446 zijn toestemming tot de verkoop van het stuk land bij het erve 'Hulshaeve' niet in zijn hoedanigheid als markerichter, maar omdat hij heer van de heerlijkheid Borculo was.

Markerichtster van Olden Eibergen was de abdis van het stift Vreden, zoals blijkt uit de door drs. Smit opgediepte oorkonde no 180 van 1 augustus 1446 van de Urkunden Ueberwasser, waarin Helene van Schowenborch, abdis te Vreden toestemming gaf tot de verkoop van het stuk grond, dat in de oorkonde van juli 1446 werd genoemd.

2. Mijn opmerking, dat de heren van Oedink (net over de grens achter Winterswijk) in 1446 medezeggenschap hadden over de kerk te Eibergen, is onjuist. Terecht merkt drs. Smit op, dat alleen zij raadsman van de kerk te Eibergen konden zijn, die goederen onder Eibergen bezaten. Zo was dat toen. De in de koopoorkonde genoemde Engelbert die Kryger, scult to Oedinck was de scholte(boer) op de hof to Odinck in Rekken.

De naam 'Kryger' kwam ik in oude kerkarchieven ook tegen. In 1674 wordt melding gemaakt van de schenking van de 'krygersgoerden' aan de diaconie. (Zie mijn Geschiedenis van de oude St.Mattheus, blz. 132).
En in 1413 komt men in Urkunde Ueberwasser no 150 de naam Bernde den Kryger tegen als kerchere (kerkheer) en kerkmeester van Nede.
Thans is 'sculte Oedinck', tot voor kort bewoond door de heer J.Tenkink, bekend onder de naam Eunk.

E.H.Wesselink

Eibergen Digitaal

In ons vorig nummer kon u al lezen onder Bestuursmededelingen, dat onze vereniging vanaf 1 januari 2001 ook te vinden is op internet. Ons lid Henk van de Noort heeft een pagina (in vakterm heet dit een site) gemaakt van Eibergen, waarop vele wetenswaardigheden en informatie over de gemeente Eibergen te vinden is. En diegenen die lid van onze vereniging zijn, maar niet binnen de gemeentegrens wonen, kunnen zich hierdoor toch op de hoogte houden van allerlei zaken en activiteiten die in Eibergen plaats vinden. Tevens kan men aanverwante informatie krijgen door verbindingen te maken (links maken heet dat) met nieuwe rubrieken. Onze vereniging is natuurlijk te vinden onder de rubriek "historie". U kunt op de volgende manier op de pagina van Eibergen komen:

1. Ga eerst naar een startpagina en typ in: *eibergen digitaal* of *eibergendigitaal*
2. Men krijgt dan een aantal vermeldingen die dan gevonden zijn. Aanklikken van de pagina: *Eibergen Digitaal****go.to/eibergendigitaal****De Gids door Eibergen, actueel en informatief*****
3. Op het scherm verschijnt een foto met daarop *"Welkom in Eibergen"*. Deze met de cursor aanklikken.
4. Daarna komt u in een hoofdmenu dat verder verwijst naar de diverse rubrieken.
5 Door *historie* aan te klikken komt u in de pagina van de Historische Kring.

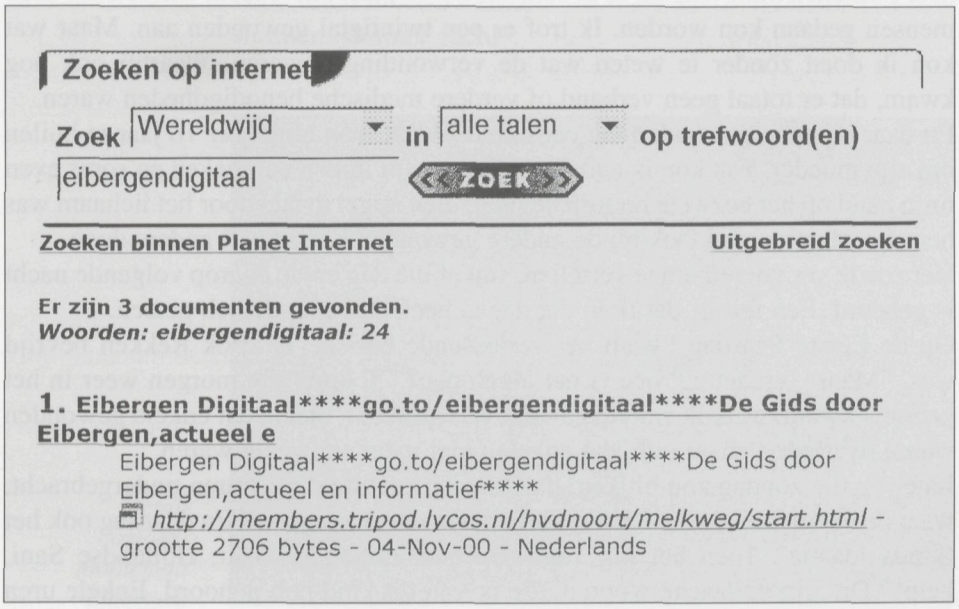

't Wordt weer 4 mei

Oorlog.....Sterven ver van huis.
Op verzoek van enkele leden plaatsen we hierbij een toespraak van H. Trachter uit Rekken, die hij enige jaren geleden uitsprak bij de 4-mei herdenking in Rekken. De heer Trachter werkte in 1945 op de Rekkense Inrichtingen. Het onderstaande verhaal is zijn persoonlijke herinnering aan de laatste oorlogsdagen in Rekken.
Omdat de herdenking van 4 mei 2001 weer naderbij komt, leek het ons passend deze herinneringen in dit nummer van Old Ni-js op te nemen.

Bijna een half jaar geleden (dus in het najaar van 1944) had de Duitse Wehrmacht een aantal gebouwen op de Rekkensche Inrichtingen in beslag genomen om als hospitaal dienst te doen.
Dat er in een aantal gebouwen gewonde soldaten waren, was wel bekend, echter niet hoeveel en hoe erg.
Op Goede Vrijdag 1945 begonnen de Duitsers met het ontruimen van de gebouwen. Rode Kruis-auto's reden af en aan om gewonden over te plaatsen.
Dat er ook vele zwaar gewonden werden achtergelaten, zou later blijken. Zaterdag 31 maart ging de heer Fontein, toen directeur van de Inrichtingen, een kijkje nemen in één der gebouwen, die volgens hem ontruimd waren. En daar trof hij een aantal zwaar gewonden aan. Zo te zien, onverzorgd achtergelaten. De heer Fontein kwam vragen, of ik eens mee wou gaan om te zien, wat er voor deze mensen gedaan kon worden. Ik trof er een twintigtal gewonden aan. Maar wat kon ik doen zonder te weten wat de verwondingen waren. Waarbij ook nog kwam, dat er totaal geen verband of verdere medische benodigdheden waren.
En daar bij deze gewonden lag een 'kindsoldaat' van ongeveer 16 jaar te huilen om zijn moeder. Wat kon ik anders doen dan zijn lippen nat maken en soms even mijn hand op het bezwete hoofdje leggen? Een kogel dwars door het lichaam was hem fataal geworden.Ook bij de andere gewonden kon ik niet anders doen.
Het zou te ver voeren om te vertellen, wat er die dag en de daarop volgende nacht is gebeurd. Een feit is, dat ik in die dagen heel veel ellende heb gezien.
Op de Eerste Paasdag kwam het verlossende bericht, dat ook Rekken bevrijd was. "Maar", vraagt u," hoe is het afgelopen?" Toen ik die morgen weer in het gebouw kwam, waar ik zaterdagavond was geweest, bleek, dat enkele gewonden waren overleden, maar ook, dat enkelen niet meer aanwezig waren.
Later op die zondag zou blijken, dat deze op een afdeling waren ondergebracht, waar de naam 'ziekenzaal' zeker niet op van toepassing was. En daar lag ook het 'kindsoldaatje'. Toen het mij zag, riep het:"Hollandse Sani, Hollandse Sani, help!" Dit zijn de laatste wooren, die ik van dit kind heb gehoord. Enkele uren

later is het, ver van huis, ver van zijn moeder, overleden.
U begrijpt, dat dit naast al het andere leed, diepe indruk gemaakt heeft. Naast en met de andere overleden soldaten is hij begraven op het kerkhof van de Inrichtingen. Daar is hij later weer opgegraven en misschien overgebracht naar een van de vele militaire begraafplaatsen.
De gewonden die er verder nog waren, zijn in de loop van de week overgebracht naar een hospitaal elders in het land.
OORLOG EN STERVEN VER VAN HUIS. Laten we hopen en bidden, dat het nooit weer oorlog zal worden in ons land.

H. Trachter.

Naschrift redactie.
Wie moet bij dit verhaal en bij elk bezoek aan een oorlogskerkhof niet denken aan het lied, dat in 1940 gemaakt werd ter ere van de jongens, die sneuvelden op de Grebbeberg. Haast elke Nederlander kende het refrein:

"Koop eens een handje vol bloemen
en leg ze daar neer bij zo'n graf
. . . . . .
. . . . . .
Zachtjes zingt de wind
voor velen moeders kind
sluimer...sluimer zacht".

Detail oorlogs-monument Eibergen.

Belastingheffing in de heerlijkheid Borculo en een register van onroerend goed van de voogdij Beltrum uit het begin van de 17e eeuw

Inleiding

Voor het onderzoek naar de geschiedenis van huizen, boerderijen en de bevolking kunnen belastingregisters niet hoog genoeg gewaardeerd worden. De registratie van het onroerend goed, zowel bebouwd als onbebouwd, was vanouds één van de pijlers van het belastingstelsel. Schattingsregisters, verpondingskohieren en tenslotte 't kadaster vormden de neerslag van deze onroerend goedregistratie ten behoeve van de belastingheffing. In het gebied van de heerlijkheid Borculo, waarvan Beltrum en Eibergen als voogdijen deel uitmaakten, zijn er helaas weinig oude registers bewaard gebleven die een gedetailleerd inzicht geven in de omvang van het onroerend goed. Een enkel register is in het verleden nader toegankelijk gemaakt. In de jaren '80 van de vorige eeuw heeft de *Werkgroep Familiegeschiedenis en Boerderijonderzoek* van de Oudheidkundige Vereniging "De Graafschap" de genealogen een grote dienst bewezen door het overigens vrij gemakkelijk leesbare afschrift van het verpondingskohier uit 1646 van de Zutphense regent Gerhard Kreynck[1] op microfilm te laten zetten. Naderhand volgden enkele deeluitgaven van dit kohier door de *Oostgelderse Stichting voor Genealogie en Boerderijonderzoek*. Een niet-uitgegeven transcriptie van het afschrift Kreynck, zoals het in de wandeling wordt genoemd, voor zover het stad en heerlijkheid Borculo betreft, kan de geïnteresseerde inzien in het gemeentearchief van Eibergen. Het ligt in de bedoeling nog eens een transcriptie van het (uitgebreide) origineel van het verpondingskohier van 1646, van enkele 16e eeuwse Borculose schattingsregisters en van andere lijsten uit de periode tot het eerste kwart van de 19e eeuw met betrekking tot de bevolkingsgeschiedenis van stad en heerlijkheid Borculo uit te geven. Bij voorkeur in samenwerking met de in dit gebied opererende heemkunde-verenigingen.

Bij de herinventarisatie van het archief van de Staten van Zutphen is een register tevoorschijn gekomen dat een opsomming bevat van alle in de voogdij Beltrum in de periode 1617 - 1640 aanwezige boerderijen onder opgave van de oppervlakte[2]. Het onroerend goedregister is aangelegd met de bedoeling het te gebruiken voor de belastingheffing. Ook van de andere plaatsen in de heerlijkheid moeten dergelijke lijsten bestaan hebben, maar deze zijn óf verloren gegaan óf terecht gekomen tussen andere archivalia. De transcriptie van het Beltrumse register, dat als bijlage aan dit artikel is toegevoegd, gaf mij aanleiding eens wat dieper in te gaan op de gevolgen van de overgang van stad en heerlijkheid Borculo naar Gelderland voor de belastingheffing.

1615/1616: van Munster naar Gelderland

Voor een goed begrip van het Beltrumse register moeten wij even stilstaan bij de ontwikkelingen rond de heerlijkheid Borculo en het als gevolg daarvan in te voeren Zutphense belastingstelsel in het begin van de 17e eeuw[3]. In de langdurige strijd om de erfopvolging in de heerlijkheid Borculo werd op 20 december 1615 vonnis gewezen door het – eigenlijk onbevoegde - Hof van Gelderland, dat kasteel, stad en heerlijkheid toewees aan graaf Joost van Limburg en Bronkhorst, heer van Borculo. Deze pretendeerde erfgenaam te zijn van de in 1553 kinderloos overleden graaf Joost van Bronkhorst. Reeds op 27 december 1615 werden slot en vlek Lichtenvoorde door troepen van het Kwartier van Zutphen ingenomen. Twee dagen later werd besloten de door de nieuwe heer van Borculo aangestelde nieuwe beambten aan te schrijven om er de generale middelen van consumptie op gelijke voet als elders in de Graafschap Zutphen in te voeren. Deze generale middelen van consumptie, ook wel "gemene middelen" genoemd, waren een verbruiksbelasting. Ze was belangrijker dan de verponding, de belasting op onroerend goed. Bij de verbruiksbelastingen ging het voornamelijk om belasting op rundvee en paarden, granen ("het gemaal" en "bezaaide landen"), wijn, bier, gedestilleerd, zout, zeep, bouwmaterialen, textiel, vis, olie, boter, tabak en om goederen die bij de ronde (inhouds)maat ("bij de kan") werden verhandeld[4].

Vanwege de bijzondere omstandigheden zou er tot 31 maart 1616 een tijdelijke oplossing gevonden moeten worden, reden waarom gedeputeerden van het Kwartier bijna dwingend voorschreven dat de ingezetenen van de heerlijkheid vertegenwoordigers zouden afvaardigen naar de gedeputeerdenkamer in Zutphen. In de vergadering van gedeputeerden, die op 4 januari 1616 gehouden werd, verschenen enkele vertegenwoordigers van die ingezetenen. Het stadsbestuur van Borculo durfde niet ter vergadering te verschijnen. Het stuurde slechts een bode, die niet alleen moest mededelen dat zowel de magistraat als de gemeente van Borculo "hertelijck becommert" waren over dat belastingplan, maar ook dat zij nog onder het gezag de Munsterse regering vielen, waaraan zij door een afgelegde eed verplichtingen hadden. Bovendien werd het kasteel van Borculo nog "beset" door Munsterse soldaten. Deze feiten, alsmede het feit dat "de stadt ende gemeynte to Borculo deur het afbranden der stadt tot twee reysen (2x) in die uuyterste armoede" was terecht gekomen, leidden tot het verzoek van de magistraat van Borculo de stad gedurende de eerste drie maanden niet te bezwaren met een nieuwe belasting. Gelukkig voor de gedeputeerden, deelde de bode hen nog wel mee, dat de magistraat "mitten heeren graven van Bronckhorst, oeren erfheere, seer verblijt waren aver die vercregene sententie" [= het vonnis van 20-12-1615]. Dat bood perspectief voor de ras naderende nieuwe tijden!

Vervolgens verschenen de voogden van Geesteren, Eibergen, Neede en Beltrum,

alsmede de burgemeesters van Lichtenvoorde in de vergadering. Zij vertegenwoordigden de ingezetenen van de gehele heerlijkheid Borculo. Ook zij toonden zich onaangenaam verrast door het voornemen van gedeputeerden. Maar zij waren gekomen "om te bethoonen oere gehoorsaemheyt", en dat tegen "will ende danck van de heere drost ende die Munstersche officieren" [ambtenaren]. De aanwezigheid van Munsterse militairen en bestuursambtenaren leidde tot enig uitstel. Bij Lichtenvoorde lag dat anders, omdat deze stad en het gelijknamige ambt al sedert 27 december 1615 door Gelderse troepen bezet waren en geen verstoppertje konden spelen. Men ziet hier fraai geïllustreerd hoe de aanstaande nieuwe machthebbers de bestaande organisatiestructuren gebruikten voor het in- en doorvoeren van nieuwe maatregelen. De vertegenwoordigers van de Munsterse regering, zetelend op Huis Borculo, hebben de druk op de vertegenwoordigers uit de heerlijkheid in de eerstvolgende dagen en weken kennelijk fors opgevoerd. Want de ingezetenen van de voogdij Eibergen lieten op 18 januari 1616 per brief aan gedeputeerden weten dat ze vanwege "...het strenghe verbott datt hun van die Munstersche obrigheyt [overheid] gedaen was" niet naar Zutphen durfden te komen. Ook de wel aanwezige voogden van Beltrum, Neede en Geesteren waren door de Munsterse beambten onder druk gezet niet aan de Zutphense eisen tegemoet te komen. Zij gaven te kennen dat "d'ingesethenen (...) wel geern der heeren bevehlen zouden naaleven, maer datt die scherpe mandaten van Munstersche hooghe obrigheyt haer dermaeten beswarde, datt sie niet compareren dorfften ...". De zich sterk voelende gedeputeerden accepteerden de Munsterse strafdreiging niet en eisten dat er toch afgevaardigden uit de heerlijkheid naar Zutphen gezonden moesten worden. De ingezetenen zochten ondertussen de steun van de beoogd heer van Borculo, graaf Joost van Limburg en Bronkhorst. Deze ondersteunde het verzoek tot uitstel van de belastingheffing door zijn aanstaande onderdanen in een brief van 24 januari 1616. Eigenbelang was hem daarbij niet vreemd. De kwestie sleepte zich voort en kon pas tot een eind gebracht worden na de ten uitvoerlegging van het vonnis van het Hof van Gelderland van 20 december 1615.

Het besluit om Borculo met geweld in te nemen (waarmee Prins Maurits het eens was) werd op 22 februari 1616 genomen. Tegen de avond van 23 februari 1616 trok een legertje onder leiding van kolonel Van Dorth de stad Borculo binnen en werd het kasteel belegerd, waarbij doden en zwaargewonden vielen. Na het lossen van enkele kanonsschoten op zaterdag 24 februari 1616 was drost Van Lymbeck bereid onderhandelingen te beginnen met de Zutphense gedeputeerden over de overgave van het kasteel en over de aftocht van de Munsterse ambtenaren en soldaten. Nog dezelfde avond kwam het tot een akkoord en kon graaf Herman Otto van Limburg en Bronkhorst, zoon van graaf Joost, heer van Borculo, het kasteel binnentrekken. Met de inname van het kasteel Borculo werd de gehele heerlijkheid (w.o. de stad en voogdij Eibergen en de voogdij Beltrum,

ik benadruk dat nog maar eens!) Gelders.
Er was nog een reden waarom, vanuit fiscaal oogpunt, de overgang van Borculo op een weinig gelukkig moment geschiedde. In 1616 besloten de Staten Generaal namelijk de quoten of de aandelen van Gelderland en Overijssel in de gezamenlijke uitgaven van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden, te verhogen. Binnen dat quotenstelsel moest elk gewest een vast aandeel in de gezamenlijke uitgaven van de Republiek dekken.

Invoering van de belasting op onroerend goed, "verponding" genaamd

De gevolgen van de overgang voor de belastingheffing waren snel merkbaar: eind maart 1616 werden de generale middelen van consumptie in stad en heerlijkheid Borculo verpacht. Dat jaar en het gehele volgende jaar 1617 regende het klachten over "imposten" (accijns) op de bieren en het gemaal. Maar soms ook om andere redenen, zoals op 6 maart 1617, toen het verzoek werd gehonoreerd van Henrick Bloem, pachter van de bieren te Eibergen, om een vermindering van de belasting "... vermits den brandt van elff huysen binnen Eybergen" in oktober 1616, waardoor "... die luyden so verarmt waeren datter weinich biers is geconsumeert...". En in verband met de accijns op het gemaal, weigerden enkele molenaars de eed van trouw af te leggen, zoals die van Mallem, die zich excuseerde "met zijnen joncker", Ludolph van Keppel, eigenaar van de molen aldaar. In de vergadering van gedeputeerden van 27 mei 1616 kwam kwam het kwartiersreces (besluit) aan de orde dat de voogden in de heerlijkheid Borculo aangeschreven zouden moeten worden "de qualiteyt ende quantiteyt van die erven ende guederen ende landerijen in der heerlijkheid Borculo gelegen ende watt deselve tegenwoordich ter pacht uuytbrengen konnen" op te nemen en daarvan verslag uit te brengen aan het Kwartier. Van de pachtwaarde werd in de verponding de 20^{e} penning geheven. Graaf Joost vertraagde de werkzaamheden echter. Dat is begrijpelijk omdat hij, tegen beter weten in, waarschijnlijk gehoopt heeft in ieder geval een deel van de belasting op het onroerende goed in eigen zak te kunnen stoppen. Maar Borculo was geen ministaatje meer, zoals nog in de 16^{e} eeuw toen zijn naamgenoot graaf Joost van Bronkhorst, als heer van Borculo dat landje nog kon besturen als een soeverein vorst. De wijze waarop graaf Joost in het bezit van Borculo gekomen is, namelijk met behulp van het (onbevoegde) Hof van Gelderland en de troepen van het Kwartier van Zutphen, waren daarvan al een overduidelijk teken. In oktober 1616 was de graaf nog niets opgeschoten. Het overlijden van zijn vrouw en ziekte van de met de opneming belaste ambtenaar, waren daarvan volgens mededeling van graaf Joost de oorzaak.
Pas begin juni 1617 werden de personen benoemd en beëdigd die met de opneming van het onroerend goed ten behoeve van de belasting zouden worden belast. Achtereenvolgens werden op 4 juni 1617 te Zutphen beëdigd: de voogd van Eibergen, Frederik van Bronkhorst, met de vertegenwoordigers van de buur-

schappen: Roloff Hiddinck en Hendrick Kolthoff uit Olden Eibergen, Jan de Grijse en Arndt Temminck uit Mallem, Henrick ter Maet en Henrick Lubberts uit Rekken-noord, Gerlich Poppinck en Henrick Merinck uit Rekken-zuid, en Jan Tetynck en Dries Alferinck uit Hupsel. De andere dag was het de beurt aan de vertegenwoordigers van Beltrum onder leiding van de voogd Peter Coops: Gerrit Scheeynck en Thoeniss Wolterinck uit Beltrum, Henrick ter Marsse en Wilhem Tanckinck uit Lintvelde, en Henrick Reynerdinck uit Zwolle.

Verhoging van de verponding en de oorlogscontributies

Naast de gemene middelen en de verponding was er nog een belasting waarop zeker in deze periode de aandacht op gevestigd moet worden, namelijk de "contributies"[5]. Dit waren door de vijand (af)gedwongen belastingen. In de tot eind 1615 neutrale, want Munsterse, heerlijkheid Borculo werden deze door het Kwartier van Zutphen geheven. Maar de Graafschap (of het Kwartier) Zutphen beschouwde de burgers en ingezetenen van de heerlijkheid echter niet als inwoners van een neutraal gebied, maar als "onderdaenenn deses graeffschaps" (1606). In ruil voor deze "contributies" zouden de inwoners gevrijwaard worden van plundering, brandstichting, afschatting van vee of graan en afpersing. Het was een zware heffing, zoals blijkt uit een klacht van de inwoners van Zieuwent uit 1604, die elke maand van een vol of gewaard erf 1 daalder of ook wel 2 gulden moesten geven, zulks in tegenstelling tot volle erven op betere gronden in andere kerspelen die konden volstaan met 16 of 17 stuivers. Gedeputeerden besloten daarop de contributie van Zieuwent te verlagen van 45 naar 30 pond, terwijl andere kerspelen het daardoor ontstane tekort moesten opheffen.
Hierbij kwamen nog lijf- en wagendiensten door de ingezetenen der neutrale heerlijkheid te verrichten ten behoeve van de "fortificatien tot Groenlo" in 1606, en waarvoor zij ook een vergoeding – lees vermindering van de contributies – wilden. In het algemeen was er weinig mededogen met de vaak getroffen bewoners, uitzonderingen daargelaten. In 1606 verzochten inwoners van Neede, Eibergen en Geesteren om compensatie van de schade die zij geleden hadden door inlegering van ruiters. Zij behoefden tot eind december de verhoging van de contributie niet te betalen. En op 12 november 1606 diende de drost van Borculo zijn beklag in bij de gedeputeerden, dat de ruiters van graaf Ernst van Nassau en van de te Lochem garnizoen houdende troepen van ritmeester Streuff, "in de vogdie Geisteren waaren ingefallen ende den schaemelen ingesethenen niet alleine van oir hooi ende stroe, dan oick van bedden, lakenen, vleysch ende allerley lijnwaett beroevet" hadden. Dat was de andere kant van de nazaten van de geuzen!
Het verhaal van de Tachtigjarige Oorlog in de heerlijkheid Borculo, die deel uitmaakte van de "Tuin" der Republiek, is nog steeds niet verteld. Overigens maakten ook de Spaanse troepen het platteland van Borculo onveilig, zoals blijkt uit een terloopse mededeling van de drost van Borculo uit januari 1607. In verband

met het thema van de belastingheffing moest er even bij stilgestaan worden. De voorlopige conclusie moet luiden, dat met of zonder contributies de onveiligheid bleef bestaan. Garanties gaf men ook toen al niet.
Wij maken een hele sprong naar juli 1618 toen gedeputeerden besloten, nadat de Landdag, de vergadering van ridderschap en steden die het bestuur van het Kwartier uitmaakten, hierover in het voorgaande jaar al een resolutie hadden aangenomen, de gewone "contributie" en de pondschatting of verponding, zoals de belasting op het onroerend goed ook wel werd genoemd, van de heerlijkheid Borculo te verdubbelen. De "contributie" van de heerlijkheid werd verhoogd van 174 gulden naar 348 carolusgulden, de verponding aldaar van 1300 gulden naar 2600 carolusguldens, hetgeen uiteraard een storm van verontwaardiging opriep, maar niet leidde tot een belastingoproer. De vertegenwoordigers van de "joncheren" (de bewoners van de Borculose havezathen) en van de geërfden (de grondbezitters) meldden de gedeputeerden op 10 september 1618 dat zij zich "ten hochsten beswaert" voelden, en zij afgevaardigd waren de gedeputeerden te overtuigen van de "soberen staet van de heerlijkheit Borculo daerinne die ingesethenen zo mennigte van jaeren gestoken ende noch niet daeruyt verloist waeren, vermits die daglicsse deurtochten van viants soldaten naer Groll ende Oldenseel". Gedeputeerden konden geen hulp bieden, daar zij slechts uitvoerders waren van een kwartiersresolutie. Groenlo en Oldenzaal waren nog tot 1626/1627 in Spaanse handen. Deze troepen maakten het platteland van de heerlijkheid ook onveilig en dwongen eveneens financiële bijdragen af van de bewoners, die daardoor inderdaad met veel schulden belast waren geraakt.
Uit de stukken blijkt duidelijk dat het Kwartier de fiscale duimschroeven in deze jaren aanhaalde. De reden daarvan hebben we hiervoor al aangegeven. De molenaars moesten een eed afleggen dat er niet illegaal gemalen werd, de controle op de brouwketels en de voorraden bier werd geïntensiveerd, er mocht (1622) geen mout of gerst meer gemalen worden of bier van gebrouwen zonder dat er een vergunning ("billet") verleend was. Er werd gecontroleerd of er zonder vergunning vee geslacht was. Deze belastingmaatregelen zullen geleid hebben tot ontduiking of tot het indienen van bezwaren. De jonkers, de bewoners van de havezathen, verzochten vrijdom van verponding. Platvoet, een herberg aan de weg van Lochem-Ruurlo over de Lebbingbeek naar Groenlo, verzocht dezelfde belastingen te mogen betalen als de burgers van de stad Borculo, omdat hij in het schependom van Borculo, dus stadsrechtgebied, woonde. Ook na het beleg en de inname van Groenlo in 1627 verzochten vele inwoners om (tijdelijke) belastingvermindering.

Grondadministratie ten behoeve van de belastingheffing

Het is tegen de achtergrond van de invoering van de belasting op onroerend goed (zowel gebouwd als ongebouwd) dat de lijst van onroerend goed in de voogdij

Beltrum geplaatst moet worden. Deze lijst, die het eigenlijke onderwerp is van deze verhandeling, is waarschijnlijk in de periode na 4-5 juni 1617 samengesteld. Ik maak dit ondermeer op uit de tweede titel van de lijst: "anteickenonge van de qualiteit ende quantiteit der landen ende erven gelegen in de vaechdie van Beltrumb". Deze sloot naadloos aan bij de formulering van de opdracht door de Landdag aan gedeputeerden om de voogden aan te schrijven. Helemaal zeker ben ik nog niet, maar jonger dan 1640 is de lijst zeker niet. Dat heb ik getracht te bewijzen[6] aan de hand van het ontstaan van het erve Buurseweide in Beltrum, dat een afsplitsing was van het in bovengenoemde lijst voorkomende goed Horstwick: "Buersens olde havesathe".

Een exact ontstaansjaar is helaas niet aan te geven, maar het ligt ergens tussen 1618 en 1640. Op grond van vermeldingen van nog deels woest liggende boerderijen in met name de buurschap Zwolle, is aannemelijk te maken dat het ontstaansjaar na 1627 is. Dat was het jaar van het beleg en de inname van Grol, waarna het op het platteland in onze streken rustiger werd.

De oppervlaktematen van de akkers werden aangegeven in Borculose maat. De "quantiteit" of oppervlakte van de weiden en hooimaten ("hoimehen") werd weergegeven in het aantal dagen werk dat 1 man nodig had om ze te maaien ("gresmeiens" of "dachwerck").
De "qualiteit" van de gronden werd op verschillende manieren aangegeven: met "hoege lant" werden de esgronden en de kampen bedoeld. Sommige gronden waren "heetachtig", gronden waarop ook heide groeide (heet = heide). Een "inslach" was een pas ontgonnen of al langer geleden aan de gemene gronden onttrokken stuk land. "Mehe" en "meecken" betekenen respectievelijk maat en maatje, aanduidingen voor wei- of hooiland van een bepaalde oppervlakte. Met het woord "quaet" werden slechte gronden aangeduid. Daarentegen betekent "qualick" nauwelijks. Het dialect kent het woord "kwelleke" in deze betekenis. Bijvoorbeeld bij het erf Clein Poell in Beltrum, dat hooiland had van "qualick 1 dach meiens" groot. Dit betekent dat 1 man er geen hele dag voor nodig had om het te maaien. Met "'t velt" worden de markegronden bedoeld.

In het volgende staatje zijn de aantallen in de schatting of verponding aangeslagen boerderijen per buurschap van de voogdij Beltrum opgenomen.
Uit 1570/1571 dateert een schattingsregister van de heerlijkheid Borculo en uit 1646 dateert het bekende verpondingskohier. Ondanks de Tachtigjarige Oorlog is er een forse groei waar te nemen in het aantal erven in met name Beltrum en Lintvelde.
Hierbij zal het vooral gaan om het ontstaan van keuterboerderijen en afsplitsingen of opdelingen van oudere erven.

Aantallen erven in de voogdij Beltrum 1570-1646

	1570-1571:	1618-1640:	1646:
Beltrum	58	71	88
Lintvelde	21	27	35
Avest	19	23	20
Zwolle	12	11	14

De lijst uit 1618-1640 somt naast de erven, waarbij geen onderscheid gemaakt werd tussen gewaarde erven, halve erven en keuterboerderijen, ook losse percelen op. Niet altijd was uit te maken of er ook nog een boerderij bij hoorde.

Eibergen, februari 2001

© Bennie te Vaarwerk

vaarwerk@planet.nl

NOTEN:

1 Het origineel van het afschrift Kreynck berust in het Stadsarchief Zutphen, *Handschriftencollectie Gerhard Kreynck 1612-1692*, inv.nr. 22.

2 Rijksarchief in Gelderland (RAGe), *Archief Staten Zutphen*, inv.nr. 1562

3 Het volgende is, tenzij anders aangegeven, gebaseerd op RAGe, *Archief Staten Zutphen*, inv.nrs. 136-144.

4 S.J. Fockema Andreae, *De Nederlandse Staat onder de Republiek*, 4e druk (Amsterdam, 1972), blz. 121-125.

5 Over de Spaanse contributieën, zie: N.J. Tops, *Groll in de zeventiende en achttiende eeuw* (Groenlo, 1992), blz. 52 e.v..

6 Bennie te Vaarwerk, "Het Beltrumse erve, enige tijd ook havezathe, Groot Horstwijk ook genaamd Buurse alias Buursink en 't laatst Buurseman", in: *Kleine Reeks. Verhalen over de geschiedenis van stad en heerlijkheid Borculo*, nr. 7 (2000), blz. 53-63.

7 somma lateris = optelling van deze bladzijde

8 Lag voor het grootste deel in het schependom van Groenlo

Bijlage: *Verponding Beltrum, 1616 - ca.1640.*

Toelichting: de getallen achter de namen geven achtereenvolgens aan: de oppervlakte akkerland, uitgedrukt in "molder geseij", het tweede getal geeft de schepels aan, het derde getal geeft het aantal koeweiden of hooimaten aan. Een voorbeeld: 9-0-2 betekent dat het erf een oppervlakte had van 9 molder en 0 schepels akkerland en 2 hooimaten van een dag werk. De cijfers tussen [1] geven de bladzijden van het origineel aan.

[1] Verbaell der vaegdien van Beltrum
[2] Anteickenonge van de qualiteit ende quantiteit der landen ende erven gelegen inde vaechdie van Beltrumb.

Buerschap Beltrumb

Wolterinck. Groet 9 molder saets Borckeloesche mathe. Hoege lant. Met ongefeer 2 dach gresmeiens	9-0-2
Heerdinck. Groet ongefeer 9 molder saet. Met 1½ dach gresmeiens. Heetachtige gront.	9-0-1½
Narfelt. Groet 8 molder saet. Met qualick een dach gresmeiens	8-0-1
Gunnewick. 8½ molder saet. Met noch 1½ dach gresmeiens. D'beeste int heetvelt.	81/2 -0-1½
Lubbers gaerden. Groet 1½ schep saet. **Nierkes** hues ende gaerden.	0-1½
Kuijlinck. Groet 9 molder saeth. Met twee dach gresmeiens. D'beeste int velt.	9-0-2
Wijlack. Groet 6½ molder saet sonder enige hoijmehen. Beeste int velt.	6½-0-1
Hembsinck. Groet 4½ molder saet. Met 1 dach gresmeiens. D'beeste int velt. Roden Kamp groet 5 schepel saet. Heetlant.	5-3-1
Roerdinck. Een versplittert erve. Groet 8 molder saet. Met 1 klein weideken van ongefeer 1 dach meiens	8-0-1
Clein Sweer bij sijn hues ende gaerdeken noch 2 molder saeth qualick.	Zie Ten Boom
Derck Papen. Hues ende gaerden met noch 2½ molder saet. Sonder hoimehen.	Zie Ten Boom
Jan Stevens bij sijn hues 2½ molder saeth. Met 1 dach gresmeiens.	Zie Ten Boom
Ten Boom. Groet 3 molder saet. Sonder enich hoilandt.	10-3-1
[3] **Franckinck**. Groet 10 molder saeth. Met 3 dach gresmeiens. Sonder enich inslach.	10-0-0
D'Hoeve, hues ende hoff, met 5 schep saeth. Sonder hoigront	1-1-0
Warner Paiers hues ende hoff, met ongefeer 1 schep saeth	1
Piperie. Hues ende gaerden met 1 molder saet	
Papenhues. Groet 5½ molder saeth. Sonder enich inslach ofte hoymehe. Quaet lant doorgaens	6-2
Lieftinck. Groet 10½ molder saeth. Met 2 dach gresmeienes	10-2
Helmerdinck. 9 molder saeth. Een versplittert erve. Met 2½ dach gresmeiens	9-0-2½
Schuerinck. Groet 9 molder saeth. Met 1½ dach gresmeiens9-1½	
Luerinck. Groet 8 molder saeth. Met 1 mathe van 1½ dach meiens.	8-0-11/2

Hoijhaer. Groet 3½ molder saeth. Sonder hoilandt. 3-2
Alerdinck. Groet 11½ molder, doorgaens thientbaer. Met 1 mathe
van 2½ dach gresmeiens. Beeste int heet.
D'Schaeter. Huesken und gaerdeken. 11-2-2½
Geverinck. 101/2 molder saet. Met 3 dach meiens. Beeste int velt. 10-2-3
Hemminck. 9 molder saet groet. Met 31/2 dach meiens. Hoege lant. 9-0-3½
Boickinck. 9 molder saet ongefeer. Met 3 dach gresmeiens 9-0-3
Holshoff. Groet 10½ molder saet. Met 3 dach gresmeiens. 10½-2-3
Elferinck. Groet 10 molder saet. Met qualick 3 dach meiens. 10-0-3
Krabbe. Hues ende gaerden. Met 5 schep saet. 1-1
Idem, besunder van Marcellinio te Groll, 3 schep saet 0-3
Mentinck. 8 molder saeth. Met 1 dach meiens. 8-0-1
[4] **Bloeminck**. Hues ende gaerden. Met 1 schep saet. 0-1
Henrich Lammen. 1 molder saet bij sijn hues. 1-0
Noch besunder 3 schep saet met 1 dach gresmeiens. 3-1
Aelbert Lammen. 3 molder saet bij sijn hues. Sonder hoigront. 2
Groete Sweer. Bij sijn hues ende gaerdeken 5 schep saeth. 1-5
Nienboom. Bij sijn hues ende gaerden 2 schep saeth.
Noch Buessingsmathe, groet 2 molder saeth. 2-2
Bultergaerden, groet 3 molder saet. Sonder hoigront. 3-0
Clein Hemminck. 5 molder saeth. Sonder hoimehen. 5-0
Hanefelt. Groet 61/2 molder saet. Met 1 dach meiens 6-2
Scheinck. 5 molder saeth. Met 3 dach meiens. Sonder inslege. 5-0-3
Willem ten Poells guet. Groet 5 molder saeth. 2 dach gresmeiens
Clein Poell. Hues ende gaerden. Met 2 schep saet. Met qualick 1
dach meiens 2-2-2
Voshaer. Hues ende gaerdeken.
Holshoffs kamp, 3 schep saet. 0-3
Brinck. Hues ende hoff. Met 3½ schep saet ongefeer. Sonder hoigront. 0-3½
Abbinck. Groet 9 molder saeth. Met 3 dach meiens qualick. 9-0
Bonenkamp. 1 molder saeth 1-0
Gebbinck. 10 molder saeth. Met noch 4 dach gresmeiens. 10
Wruchtergaerden. Hues ende gaerden.
Wrackinck. Groet 8 molder saeth. Lege landt. Met 2½ dach gresmeiens. 8-0-2½
Roetmerdinck. Halff thientbaer. Groet 9½ molder saeth. Met 3 dach
gresmeiens. 9-2-3
[5] **d'Hoffstede**. Groet 4 molder saeth. Noch 2 schep saet in den Esch.
Met ½ dach meiens. 4-2-½
Schoete. Halff thientbaer. Groet 8 molder saeth. Met 2 dach meiens. 8-0-2
Berninck. 8 molder saet groet. Met oeck 4 dach gresmeiens. 8-0-2
Stoeverinck. 5 molder saet groet. Met 1 dach meiens. 5-0-1
't Winckell. Hues ende gaerden. Met 6 schep saeth. 1-2
Schuttenstedeken. Hues ende gaerden. Met 5 schep saet. 1-1
Clein Berninck. 2½ molder saeth. Sonder hoigront. 2-2
Jan ten Severt. 2 molder saet. Sonder hoigront. 2-0
Geert ten Severt. 3 molder saeth. 3-0
Bakchues. Groet 8 molder saeth. Met 1 dach meiens. 8-0-1
Hassinck. Groet 9½ molder saeth. Met 2 dach meiens. 9-2-2

Guetmansmathe. 4 dach meiens. 0-0-4
Scharenborch. 9 molder saet. Met 3 dach meiens. 9-0-3
Schilderincksmathe. 2 dach meiens. 0-0-2
Ten Haeve. Groet 10 molder saeth. Met 6 dach meiens. Quaet hoege landt. 10-0-6
Clein Hanevelt. Groet 2 molder saeth. 2-0
Segelinck. Groet 10½ molder saeth. Met 2 dach meiens. 10-2-2
Ribbertinck. Qualick ses schep saeth. Met 1 dach meiens quaelick. 1-2-1
Willerdinck. 3½ molder saet. Sonder hoimehen. 3-2-0
Cranenborch. 2 molder saet. Ondervaegt. 2-0-0
Horstwick. Buerssens olde havesate. Groet ongefeer 18 molder Saet. Met 4 dach meiens. 18-0-4

Somma lateris[7]: LXXVIII molder III schepel geseys ende XLVIII dach wercken. 109-3-30½

Buerschap Avist

d'Braeck. merendeels in de Grollsche bepalinge[8], doch vier molder saet in de heerligheit. Met 1 dach gresmeiens 4-0-1
Boickinck. Groet molder saeth, sonder enich groenlant 5-0-0
Jan ter Buchts guet. Groet 4½ molder saet. Met 1 dach gresmeiens. 4-2-1
Derck ter Huerne. 5 molder saet in de heerligheit. Sonder hoigront 5-0-0
Derck in den Velde. 1 gaerden en hues.
Clein Bucht. Groet 6 schepel saet. Sonder hoilant 6-0-0
't Slat. Een gaerdeken ende huesken.
Goslick ten Tuents guet. Groet 4½ molder saeth. Sonder hoigront. 4-2-0
Pylstickers kamp. Groet 3 schepel saet. 0-3-0
Marten Elferincks guet. Groet 3½ molder saeth. Noch van sijn eigen vijff schep saet. Sonder hoilant. 4-3-0
Het Start. Groet 3½ molder saeth. Sonder hoilant. 3-2-0
D'Oevellgunne. Groet 3 molder saet. Met twee koeweidens 3-0-2 ?
Coppelerboom. 3 molder saet. Met 1 dach meiens 3-0-1
Grueskamp. 8 schepel saet 2-0-0
D'Coppele. 3 molder saet groet. Met een mathe van 11/2 dach meiens 3-0-1½
Memans guet. 3 schep saeth. 0-3-0
Bij **Jan Hueskes** hues is qualick een molder saeth. 1-0-0
Wassinck. Groet 5½ molder saeth. Met een mathe van 1½ dach meiens. 4-2-1½
Bouhues. Groet 5 molder saeth. Met 2½ dach gresmeiens. 5-0-2½
Hans ter Luecke. 3 molder saeth. Sonder hoilant. 3-0-0
[7] **Megginckhorst**. Groet 3½ molder saeth. Sonder hoigront off weideland 3-2-0
Clein Nahues. Groet 7 molder saeth. Met een meecken van 1/2 voer hoys 7-0-½
Groet Nahues. 6½ molder saet. Met 2½dach meiens. 6-2-0

In somma: LXXX molder 1 schepel geseis, Dachwercken: IX 80-1-9

Buerschap Zwolle

Marsbraeck. Groet 3 molder saeth. Ligt merendeels wueste. Quaet hoege lant 3-0-0

Coenderinck. Groet 12 molder saeth. Sonder enige hoimehen. Quaet Hoege lant met heetvelt betagen. 12-0-0

Mensinck. Groet 10 molder saeth. Ligt noch wat wuest. Quaet hoege lant. Met ½ dach gresmeiens. 10-0-½

Wissinck. Groet 9 molder saeth quaet santachtich lant. Met ongefeer 1½ dach gresmeiens. 9-0-1½

Clein Oesterholt. Groet 8 molder saeth. Met 1 dach meiens. 8-0-1

Groet Oesterholt. 9 molder saeth. Ligt noch wat wueste. Met 4 dach Meiens. Quaet hoege lant. 9-0-4

Reinerdinck. Groet 7½ molder saeth. Quaet lant. Met een meecken Van 1½ dach meiens. 7-2-1½

Raessinck. Groet 6½ molder saeth. Ligt noch etwes wueste.

Stroete. Groet 6 schep saeth. 8-0-0

Tops. Groet 8½ molder saeth. Oeck noch wat wueste. Quaet hoege lant. 8-2-0

Noerdes hues. Groet 2 molder saet. Met 2 dach gresmeiens. 2-2-0

In summa: 77-2-8½

Buerschap Lintfeldt

Nienhues. Groet 14 molder saet. Item 7 dach meiens. Met een guet inslach. 14-0-7

[8] **'t Marsche**. Groet 8 molder saeth. Met drie dach gresmeiens. Quaet lege landt. 8-0-3

Settelbrinck. Groet 5 schepel saeth. Sonder hoimehen. Quaet landt. 1-1-0

't Koppen hues ende gaerden.

Schulten guet. Groet 11 molder saeth. Met 3 daege meiens. 11-0-3

Brinck. 2½ molder saeth. Sonder hoimehen. 2-2-0

Lenderinck. Groet 9 molder saeth, met drie dagh meiens. Thientbaer. 9-0-3

Hoebinck. Groet 12 molder saeth. 1½ dach meiens. 12-0-1½

Clein Valckenborch. Groet 5 molder saeth. Met 1 dach meiens. 5-0-1

Valckenborch. Groet 10 molder saeth. Met 2 dach meiens. 10-0-2

Reverhorst. Groet ende Clein [Reverhorst] tsamen 9 molder saeth. Met 4 dach meiens. 9-0-4

Bueninck. Groet 10 molder saeth. Met 1 dach meiens. 10-0-1

Baeckenguet. Groet 6 molder saet. Met 4 dach meiens. 6-0-4

Wuert. Hues ende gaerden.

Vijths kempken, ½ molder saeth. 0-2-0

Huenincks kamp, 1 molder saeth 1-0-0

Siverinck. Groet 9 molder saeth, doorgaens thientbaer. Met een dach meiens. 9-0-1

Brinckinck. 6 schepel saeth. 1-2-0

Belbrugge. 9 molder saeth, thientbaer. Met twee dach meiens. 9-0-2

Berge. 5 molder saeth. Met een weinich hoigronth. 5-0-0

't Loe. Groet 21/2 molder saeth. Sonder hoigronth.	2-2-0
Schaerlinck. Groet 6½ molder saeth. Sonder hoigront.	6-2-0
Sprockelkamp. 3½ molder saeth. Sonder hoigronth.	3-2-0
	122-1-25½

[9] **Hoickinck**. Groet 5 molder saet. Light noch watt wuste. Sonder hues. Oeck sonder enich groenlandt.	5-0-0
Gesinck. Groet 14 molder saet. Quet landt. Met noch vier dach gresmeiens. Item een inslach.	14-0-4
Tanckinck. Groet vierthien molder saet, Quet landt.	14-0-0
Met een mathe van drie dach meiens. Noch wat inslachs.	3-0-0
Memminckhorst. Groet omtrent 2 molder lege landt. Met een clein meecken.	2-0-0
Hanseler. 4 molder saet. Sonder enige hoymeden.	0-4-0
Sunderen. Groet 4 molder saet.	4-0-0
Sondermeden. Een groet ruym inslach, 's deels weidegrondt ofte hoylandt, 's deels met heet betaegen. Lege quaet landt	
	36-4-0

Summa lateris:	188 molder 1 schepel gesaei.
	29½ dach werck.
Summa:	674 molder geseys, 2 ½ schep.
	95 dachwercken
	2 coeyweydens

Uit het Brievenboek van burgemeester C.H. Koentz van Eibergen.

Brand bij Holters in Rekken.

7 November 1868, no 228b/360. Aan de commissaris des Konings in Gelderland.

Afschrift Proces Verbaal: Brand bij Holters.
Ik heb de eer Uwe Excellentie te berichten, dat op gisteren in den avond een boerenwoning onder Rekken, behoorende tot deze Gemeente, G no 4 van den eigenaar en bewoner den Landbouwer, Frederikus Holters, totaal is afgebrand, terwijl de inboedel voor een groot gedeelte is verbrand.
Ik heb mij heden naar die in het Heideveld geheel op zich zelve staande thans afgebrande woning begeven, aldaar één en ander in oogenschouw genomen en informatie ingezameld.
Het was op den 6' dezer tegen den avond omstreeks half 6 ure, dat de vrouw een groote ketel met beestenvoer wilde op het vuur hangen, dat het haar licht toescheen en omhoog ziende den schoorsteen zag in brand staan. Dit met de uitroep (*brand...*) bekend makende, snelde den man naar de deel en zegt die toen reeds daar in volle rook en vlam te hebben gezien.
Zijn eerste werk was de beesten in de stal los te maken. Vervolgens zijne oude moeder met de kinderen buiten de woning in veiligheid te zenden, waarna hij met behulp zijner vrouw en een toegesnelde buurman nog grote meubelstukken daar heeft uitgedragen. Verder verklaren zij beiden geen tien minuten daar te voren nog op de deel te zijn geweest, echter zonder licht of vuur...
Zodat ik niet anders kan veronderstellen, dan dat er een gat in de schoorsteen moet geweest zijn. Waardoor het hele bovenhuis (geheel uit brandbare stof bestaande) is aangestoken hetgeen éénmaal vlam vattende zich rondom spoedig heeft medegedeeld.
Ongelukken van menschen of vee hebben hierbij niet plaats gehad en ik meen mij uit de omstandigheden te mogen verzekerd houden, in dezen geen kwade praktijk de hand heeft gehad. Mij dunkt, hij had dan niet zoveel en met gevaar uit het brandende huis behoeven te redden. Ook is de assurantie niet buitengewoon hoog, het was een goed sterk gebouwd huis. (*1858).*
Wel zijn huis, graan, bouwmansgereedschappen, kleeding en meubels verzekerd in de assurantiën van de Jong en Co te Amsterdam, als:
- het huis 13 februari 1866 tegen *f* 1200,--; opbouw *(kost) f* 1400,--
- graan 15 augustus 1868 *f* 320,--
- bouw en gereedheid (*hooi en gereedschappen) f* 170,--
- kleederen en meubelen *f* 735,-- .

Door den eigenaar wordt ook hoegenaamd geen kwaad vermoeden op iemand gevestigd die het aangestoken zoude hebben. Maar ook weet hij zelf niet de oorzaak te vinden, daar hij voor enige dagen den schoorsteen had geveegd.
Man en vrouw staan bekend als te zijn zeer omzichtig met het behandelen van vuur en licht.

De burgemeester van Eibergen, C.H. Koentz.

Een heel tragisch voorval is het volgende.

Berkelschipper verdronken in 1873.
(inv. No 1838-1840) 192/389:
Op 5 december 1873 werd door burgemeester Koentz een proces-verbaal opgemaakt en verzonden aan de Officier van Justitie in Zutphen, de Procureur Generaal, fung. directeur van Policie in de Provincie Gelderland in Arnhem en aan de Commissaris des Konings in Arnhem. Het betrof een bijzonder voorval in de gemeente Eibergen.

Hij schrijft dat op (dinsdag) 2 december 1873, 's middags omstreeks 12 uur, (de één en vijftigjarige) Berkelschipper Derk ter Scheggert nabij de Elfertsweide in Rekken dood uit de Berkel werd gehaald.
De schipper werd aangetroffen tussen de wal en zijn schuit die met hout beladen was uit Rekken. Volgens de burgemeester was de schipper een misbruiker van sterke drank.
De schipper was op donderdag, 27 november, het laatst gezien en toen waarschijnlijk tussen de wal en zijn schip gevallen.

De overlijdensakte no 115 van 3 december 1873 in Eibergen luidt:
Heden den *derden der maand december in 1873* zijn voor ons *Christiaan Henrich Koentz,* Burgemeester, Ambtenaar van den Burgelijken stand der *Gemeente Eibergen Provincie Gelderland,* verschenen: ***Antonie ter Beek*** *van beroep gemeenteveldwachter, oud één en vijftig jaren, en* ***Johannes Emaus****, van beroep arbeider, oud negen en dertig jaren, beide te Rekken in deze Gemeente woonachtig, dewelke ons hebben verklaard, dat op den tweeden der maand December des jaars 1873 in de Berkel tegen Elfertsweide binnen deze Gemeente in den ouderdom van één en vijftig jaren is overleden gevonden* ***Derk ter Scheggert****, in leven Berkelschipper, geboren en woonachtig geweest binnen deze Gemeente. Echtgenoot van Johanna Christina Forkink, zonder beroep alhier woonachtig.* (De verdronkene was) *Zoon van Jan Hendrik ter Scheggert en Gertruid van Tuil, beide overleden.*

Berkel bij Rekken

Een Proces Verbaal aangaande schipper Lodewegen in 1875.
(15b/37 van 19 januari 1875)

Een wel heel lange brief, eigenlijk een verslag van een politie-onderzoek. schreef de burgemeester in 1875 aan de officier van justitie te Zutphen, omdat deze een klacht had ontvangen over het niet vervolgen van een overtreding, die gepleegd zou zijn in Eibergen.
De officier van justitie verzocht via zijn brief van 16 januari 1875, de burgemeester C.H. Koentz hem inlichtingen over deze zaak te verstrekken.
In het register van ingekomen brieven staat op no. 37 de aantekening: *"Brief van Officier van Justitie Zutphen van 16 januari 1875 B no. 46: klachten omtrent een overtreding welke hier zou hebben plaats gehad zonder te zijn vervolgd".*

(Die brief, B no. 46 zou nog aanwezig moeten zijn in het archief, maar was niet te vinden in de map van ingekomen brieven. J.A)

Burgemeester C.H. Koentz schreef :
"Uedachtbare vindt mij zeer bereid tot voldoening aan het verzoek, gedaan bij uwe missieve van 16 dezer BN 46.
Ik stel mij voor dit gebeurde zo beknopt mogelijk UwEdAchtb. mede te delen wat ik verder daar wens toe te voegen zal ik aan het slot dezes doen.

Het zal wel zijn geweest in den maand October, de juiste tijd is echter aan ons ontdacht, dat de veldwachter ten Harkel daar van den schipper Lodewegen vernam dat in zijn schuit een gat geboord was, waardoor de schuit had water ingekregen, welke schuit was gelegen aan den zogenaamde Wemerdijk, een aanlegplaats welke den geheelen dag af en aan bezocht wordt.
Genoemde veldwachter vergezeld van den Rijksveldwachter begaven zich derwaards en vonden de ledige schuit van Lodewegen op de Berkel geheel droog en wat zij zochten, zij konden in die schuit geen gat vinden - eindelijk toch vonden zij een gaatje ter grootte van een potloodje waar een pinnetje tot sluiting was gestoken en dat met het buitenwater nagenoeg gelijk stond - zij vernamen later dat het weinige water dat tusschen de platte krommers had gestaan, welligt een palm, door Lodewegen er was uitgeschept, die ook het gaatje had digt gemaakt.
In het middaguur van dien dag had de blikslager Hermanus Koppelman, daar op last van mij het korte blik (opveegsel uit zijn werkplaats) dat hij daar in den Berkel had gestort er uit gevischt en op den oever geworpen.
Zij begaven zich tot de gezegde Koppelman om te vernemen of hij ook enige opheldering daarvan konde geven - of dat hij ook iemand daar gezien had.
Deze verklaarde in den tijd dat hij de bliksnippers er had uitgehaald geen ander daar gezien te hebben dan den werkman Karel ter Scheggert - dat hij zelf de schuit nog had afgestoten omdat dezelve met de punt had gelegen boven die bliksnippers, welke hij daar moest uithalen en dat toen reeds een weinig water in die schuit stond.

Dorpsbeeld Eibergen Grotestraat midden 19e eeuw.

Niet tevreden daarmede deden zij het al mogelijke onderzoek bij diegenen welke zich of met laden of met lossen daar veelal bevonden, maar zij konden niet één ontwaren welke te dier tijd was daar geweest en Karel ter Scheggert was er maar kort gebleven niet genoeg althans.
Vervoegden zij zich bij den daar in de nabijheid wonenden timmerman ten Hennepe over te informeren of daar ook om die dagen een boor was geleend, dat ook het geval niet was - en alle nasporing was op den oogenblik vruchteloos en ze waren met hun onderzoek ten einde.
De zaak was vatbaar om er een groote beweging van te maken, zonder iets verder te komen - afwachten of zich tot lichtverspreiding ook het één en ander voordeed was het wachtwoord.
Het zal UwEdAchtb. niet bevreemden dat ik het onnodig achtte hiervan vooreerst Proces Verbaal op te maken - wel zoude het verwondering baren, wanneer een dader werd aangewezen als één of ander feit te hebben begaan en het werd dan niet vervolgd, hetgeen hier het geval niet was. Het geheel was vreemd en bragt mij tot de vragen, wanneer kan dit nu wel gebeurd zijn? Wie waagt het op een publieke plaats, wanneer hij elk oogenblik kan overvallen worden, zo iets te ondernemen? Of is het ook geschied met voorbedachten rade, om den schijn van kwaadwilligheid op eene partij te brengen die er welligt geheel onkundig van is? Of is dat gaatje er ook bij toeval op eene andere wijze ingekomen?
Zie, ik zoude met die vragen, waarop geen antwoord te wachten was, hebben moeten berusten - thans niet - nu zich iemand op doet die de leugen durft op te werpen "dat de schuit van den schipper Lodewegen op een ochtend gevonden is, doorboord met verschillende gaten en dien tengevolge gezonken, terwijl het publiek gerucht dadelijk iemand als dader had aangewezen? Nu is er aanleiding tot meer en verder onderzoek.
Het is mij een genoegen dat UwEdAchtb. op die wijze mij een weg - een aanvangspunt hebt aan de hand gedaan om eene misdaad aan den dag te brengen, die welligt zonder dit was blijven slapen - en UwEdAchtb. zult mij niet ontzeggen de bekendmaking met den welke voorkomt in genoemde Uwe Missieve en waarom ik bij deze zoo vrij ben met bescheidenheid te verzoeken".

De Burgemeester van Eibergen, get. C.H. Koentz.

Naschrift.
Ik heb in het gemeente-archief geen verdere correspondentie over deze zaak kunnen vinden. Het lijkt erop, dat de officier genoegen heeft genomen met de uitvoerige beschrijving van het geval door de burgemeester, die tenslotte niet aarzelde op grond van het door hem verrichte onderzoek, de aanklacht een leugenverhaal te noemen. En daarna heel slim met genoegen constateerde, dat hij de zaak met hulp van de officier weer kon heropenen, als deze hem de naam van de

'aanklager' zou willen noemen, waarom hij 'met bescheidenheid verzoekt". Burgemeester Koentz was in 1875 al zeventig jaar, maar zijn eergevoel maakte zijn strijdbaarheid wakker. Tenslotte, iemand had hem een kwade naam willen bezorgen.

Zorg voor het milieu in 1875.
Tussen de regels door leest men in deze brief, hoe de burgemeester erop toezag, dat de Berkel niet door de handwerklieden als vuinisbelt werd gebruikt.

Nog een brand in Rekken.
Aantekening 77/150. De burgemeester meldde dit bijzondere voorval aan de officier van justitie in Zutphen via het proces verbaal van de gemeentepolitie, waarvan de burgemeester het hoofd was. Het betrof hier een brand die op 15 april 1875 overdag plaatsvond en een huisje in de as legde op G 64. (Was dat het pand, waar nu de families Konniger en Muller wonen aan de Oldenkotseweg 18?). De burgemeester heeft die brand nogal uitvoerig beschreven.
De eigenaar van dat pand was Jan Theodoor Konniger (toen Boer Oldenkotte aan de Den Borgweg 20). Van het talrijke gezin van veertien personen was alleen de huisvrouw met een kindje van nog geen jaar in huis. Van de inboedel werd bijna niets gered. Van de vier melkkoeien werden er twee gered. In totaal kwamen daar twee melkkoeien, één stier, twee vaarzen, drie kalveren en één oud varken met vijf biggen door de brand om. De huisvrouw had met gevaar voor eigen leven twee koeien kunnen redden en daarmee zelf brandwonden opgelopen. De eigenaar was nog geen kwartier tevoren in dat huis geweest.

Verder wordt vermeld:
Dat het een oud draaghuis was, dat de bewoners achteloze slordige bewoners waren, die overal hout, brandbare stof en vuiligheid lieten liggen en dat een pot tot het koken van voeder voor het vee op de deel was geplaatst, dicht bij het afdakje. De pot was 's middags nog gestookt, wellicht had daar nabij droog dun hout gelegen of heideschollen, waarin zich mogelijk smeulend vuur bevond, dat door de wind of tocht opvlamde en als in een ogenblik zich inwendig aan het gehele dak had meegedeeld.
"Het was een geluk", schreef de burgemeester, "dat het overdag plaatsvond en niet bij nacht, want wel licht waren dan de bewoners daarbij omgekomen, terwijl er thans geen mensenlevens erbij te betreuren zijn en de eigenaar wel in staat is zijn woning op te bouwen en zich een benodigd getal aan vee aan te schaffen".
Het pand was voor f 2500,-- verzekerd bij de Zutphense Assurantiemij.

Haaksbergen, januari 2001
J.H.J. Aarnink.

Twintigjarig jubileum Eibergsche Boys in 1938

Een goede schutter komt maar zoo niet aanwaaien

"Systeemloos spelen jullie", zei indertijd onze tijdelijke trainer, de heer Smith en inderdaad, dat is de grote fout in de speelwijze van onze elftallen en vooral in het 1ste elftal. Wij hebben in onze elftallen spelers van behoorlijke kracht, maar de spelers begrijpen elkaar in geen enkel opzicht en zo is het, voor zover ik weet, altijd bij ons geweest. Van één bizonder goede schutter is natuurlijk een heleboel goeds te verwachten, maar zulk een versterking is op de duur niet *de* manier; bovendien komt een goede schutter maar zo niet aanwaaien. Neen Boysmensen, 11 behoorlijke spelers, die elkaar begrijpen, een bepaald systeem in de speelwijze en wij zijn op de goede weg. Er wordt nu veel te veel lukraak weggetrapt. Hier ligt volgens mij het kardinale punt, waaraan in de toekomst wel terdege aandacht moet worden geschonken."

Tot zover een citaat uit de bijdrage van oud-secretaris Joh. Roes in de herdenkingsgids van voetbalvereeniging "De Eibergsche Boys", uitgegeven ter gelegenheid van het twintigjarig bestaan op 24 april 1938.

Het boekje geeft een aardig beeld van de eerste twintig levensjaren van de 'Boys', dat onder de naam Zwaluwen van start ging en inmiddels alweer zo'n dertig jaar opereert onder de naam Sportclub Eibergen. Diverse mensen werden uitgenodigd een 'stukje' te schrijven en mede daardoor wordt de historie van de Eibergsche Boys niet alleen in deftige woorden door deftige heren (geen enkele dame!) verteld, maar ook door leden van het eerste uur. De sfeer van vroeger wordt ook sterk opgeroepen door de tientallen advertenties met vooral voor oudere Eibergenaren veel bekende namen.

FEESTAVOND-PROGRAMMA

VRIJDAG 22 APRIL 1938

AANVANG 7½ U., IN DE ZAAL VAN
MEJ. DE WED. WORMMEESTER
MEDEWERKING VAN HET BEKENDE HUMORISTISCHE GEZELSCHAP
DOEKE STUUROP

1. Muziek
2. Opening door den voorzitter
3. Samenzangen, fam. Stuurop
4. Aagje Stuurop, voordrachtzangeres
5. Mr. Gordonni, humoristisch goochelaar illusionist
6. Het weerzien van Hein en Trui
   (Volendammer schets)
   PERSONEN: Trui, visschersvrouw, Aagje Stuurop
   Hein, haar man Doeke Stuurop

PAUZE

7. Henk Wagenvoorde, accordeon
8. Doeke Stuurop, karakter-humorist
9. Mr. Gordonni met geheimzinnige experimenten
10. Vroolijke samenzangen, fam. Stuurop

WIJZIGING VOORBEHOUDEN

NA AFLOOP DANSEN

BENT U NOG GEEN LID OF DONATEUR VAN

DE BOYS ?

GEEFT U DAN NOG HEDEN OP

Het jubileum wordt gevierd op vrijdag 22 april met een feestavond:
'aanvang 71/2 U. in de zaal van mej. de wed. Wormmeester.
Medewerking van het bekende humoristische gezelschap Doeke Stuurop.'
Het programma wordt geopend met muziek en een woord van welkom door voorzitter G. Schepers. Daarna neemt de familie Stuurop het roer in handen, want achtereenvolgens geven ze leiding aan de samenzang, treedt Aagje Stuurop als voordrachtszangeres, spelen Aagje en Doeke de humoristische Volendamse schets Het weerzien van Hein en Trui, komt Doeke voor het voetlicht als karakter-humorist en geven ze daarna weer leiding aan 'vroolijke samenzangen'.
Tussen deze bedrijven door worden de feestvierders onthaald op 'geheimzinnige experimenten' van de humoristisch goochelaar illusionist Mr. Gordonni, maar het zou mij niet verbazen als achter deze bloemrijke naam Doeke of mogelijk een andere Stuurop schuil zou gaan. Verder is er nog een optreden van accordeonist Henk Wagenvoorde en dat zal wel geen artiestennaam zijn geweest.

Van O.N.C. naar De Zwaluwen

In de herdenkingsgids blikt het bestuur terug op twintig jaar wel en wee van de Eibergsche Boys. "Reeds lang voordat onze vereeniging werd opgericht , werd in Eibergen al gevoetbald en de toen, als oudste vereeniging hier gevestigde Oranje Nassau Club, vierde al grote triomphen, waarin o.a. de Olthofs, de Pelles,

Foto uit 1910 Oranje Nassau Club (O.N.C.) staand v.l.n.r.: G. Schäperclaus, (scheidsrechter). H.Dieperink, W. Pelle, keeper kwam uit Winterswijk, knielend v.l.n.r.: J. Schäperclaus, H. Boeijink, J. Boeijink, zittend v.l.n.r.: B. Boeijink, P. Kruidenier, J. Kruidenier, v. Amerongen, H. Pelle.

Propagandawagen uit optocht volksfeest in jaren twintig. "Wordt lid of donateur der voetbalveren. "De Zwaluwen".

de Boeijinks, Kruidenier, v. Amerongen, Inklaar e.a. op de voorgrond traden. Ook was er nog een jongere vereeniging 'Concordia', waarin de gebrs. Schepers, gebrs. Vaags, gebrs. Maas, Geverink e.a. speelden. Toen echter de oorlog 1914-1918 het vereenigingsleven schokte, kwam hier onder de militaire grenscompagnie een ploeg tot stand, welke de naam droeg van T.O.G.I.D.O. Deze soldatenclub effende het terrein aan de Needsche weg van Luggenhorst. "

Begin 1918 werd een poging gedaan om het verenigingsleven in Eibergen weer wat op de rails te krijgen en vertegenwoordigers van Oranje Nassau Club en Concordia staken de koppen bijeen en de clubs gingen samen verder onder de naam De Zwaluwen. Twee jaar werd er op het zandterrein van Luggenhorst geoefend met een serie vriendschappelijke wedstrijden. In het seizoen 1920-1921 werd voor het eerst aan de competitie van de Geldersche Voetbalbond (GVB) deelgenomen. Plaats van handeling in Eibergen was een terrein achter het huis van G.J. Zweers , eveneens aan de Needseweg. Om aan de bondscompetitie te kunnen deelnemen, moest er een andere naam komen en dat werd Eibergsche Boys.

Hendrik Dieperink

Van meet af aan waren de 'Boys' geduchte tegenstanders en 'een ernstige candidaat voor de "eere"-titel', aldus het bestuur. Maar het feest ging niet door, want "de laatste wedstrijd van die competitie werd te Neede gespeeld en een overwinning zou ons de bovenste plaats hebben gebracht, maar wij verloren met 3-0 en eindigden met 3 punten verschil op "Neede", welke club kampioen werd en 1 punt achterstand op Kon. Wilhelmina (Groenlo), op de eervolle derde plaats."

Het seizoen daarop lukte de greep naar de kampioenstrofee wel en dat was voor een groot deel te danken aan Hendrik Dieperink. Hij had als jeugdlid bij Oranje Nassau Club gespeeld en tijdens de mobilisatieperiode kwam hij uit voor Hengelo. In het seizoen 1921-1922 kwam hij de gelederen van de Eibergsche Boys versterken en dat resulteerde meteen in het kampioenschap in de eerste klasse. Van de acht wedstrijden won Eibergsche Boys er zeven. De enige nederlaag werd geleden in de uitwedstrijd tegen Vorden onder zeer zware weersom-

1922: Eibergsche Boys voor de eerste keer kampioen.
zittend v.l.n.r. A.H. Floors, R. Maas, G. Bennink,
geknield v.l.n.r. A. Kok, G. Vaags, K. Geverink,
staande v.l.n.r.: G. Schepers, H. Blankvoort, H.J. Dieperink, G. Abbink,, J. Maas, en Te Veldhuis (consul).

standigheden. Omdat een van de spelers van Vorden ongerechtigd was mee te spelen, overwoog Eibergsche Boys een protest in te dienen. Van dit voornemen werd afgezien: *"Toen wij er evenwel toch kampioen om werden, is met ons goedvinden het moeilijke onderzoek in die kwestie gestaakt, zodat die verloren wedstrijd bleef.* "
Eibergsche Boys zegevierde met 14 punten en een doelsaldo van 28 voor en zeven tegen. Vorden werd tweede met 13 punten en een doelsaldo van 19-24. De andere elftallen waren Borculo, WVC en DSC.

Toetreding tot KNVB

In het seizoen daarop trad de club toe tot de KNVB, toen nog NVB, waar het kampioensteam ingedeeld werd in de derde klasse. Eerst moest er echter aan enkele voorwaarden worden voldaan. Zo was het terrein van Zweers te klein en moest er een kleedruimte komen. Het veld werd aangepast en goedgekeurd door bondsconsul H. Veldhuis, trouw supporter van de Eibergsche Boys. Hij werd opgevolgd door A.J. Theuns, die zich voor de vereniging zeer verdienstelijk maakte en zelfs enige tijd zitting had in het bestuur. Bij monde van G. Dieperink overhandigden enkele 'warme' supporters een keurige 'zwart-witte' clubvlag en toen kon de competitie beginnen. Bij de toetreding tot de KNVB kwamen de spelers van Juliana over naar de Eibergsche Boys en kon de vereniging met een tweede elftal spelen in de GVB.

Complimenten

Het bestuur steekt in 1938 de loftrompet over de betrokkenheid van de leden, die zich op allerlei fronten inzetten voor de vereniging: *"Er is steeds eendrachtig samengewerkt om de sport te dienen, veel werk moest gedaan worden, vooral ook aan het terrein, dat van erve 'Vunderink' in huur was genomen en thans nog als een bij uitstek geschikt terrein in gebruik is".*

Zodra de vereniging het zich kon veroorloven werd er een terreinknecht aangesteld in de persoon van Garritsen, die later werd opgevolgd door de gebrs. Abbink, die, aldus het bestuur, 'eveneens warme belangstelling hebben voor hun werk'. Ook wordt controleur Wolzak geroemd om 'zijn correcte wijze waarop hij steeds zijn taak vervult'. Complimenten zijn er ook voor de keepers en de spelers: *"Van doelverdedigers zijn we steeds behoorlijk voorzien geweest want én R. Maas, G. Ebeling, F. Duhoux, H. Thijssen, de gebr. Schäperclaus en niet te vergeten onze huidige doelman Joh. Wennink, kweten zich met toewijding van hun taak. De laatste verdient in dit opzicht wel een extra woord van lof voor de reeds lange tijd, dat hij 't doel zoo subliem verdedigt. Ook in de achterhoede hebben wij 'sterke' spelers gehad en dit doet o.a. nog aan de eerste jaren denken, waarin A.H. Floors en G. Bennink een hechte verdedigingsmuur vormden."*

Verloren dorado

Ondanks de inzet van de spelers, die de stoutste verwachtingen overtrof, was het optreden in de derde klasse E afdeeling III (Oost) van de KNVB van korte duur. Na een voortvarende start met een gelijk spel tegen Be Quick 2 Zutphen en Incognito Brummen en winst op AGOVV Apeldoorn, Fiks of Niks (Phenix) Enschede en Doesburg, ging het in de tweede competitiehelft compleet mis. Voorzitter Schepers memoreert het debacle als volgt: "Helaas, in Doesburg kregen we in een zeer ruwen wedstrijd onze eerste nederlaag te incasseren en dat had een zoo funesten invloed op onze ploeg, dat we de nog resterende wedstrijden met minder zelfvertrouwen speelden, zoodat we, steeds gevolgd door 't pechduiveltje, de competitie besloten met een gelijk aantal punten als Neede en Incognito (Brummen!). Edoch, ons doelgemiddelde was een tikje slechter en de Boys degradeerden, na een verblijf van slechts één jaar in de 3e klas, naar de 4e klas. En helaas, onze jongens hebben tot op heden 't verloren dorado nog niet weer kunnen betreden, al had 't er dit afgeloopen seizoen veel van, dat we 't toentertijd verloren terrein weer hadden heroverd. Wij hadden zoo zielsgraag de herdenking van dit 20-jarig jubileum gecombineerd met een kampioensfuif plus een eventueele promotie naar de derde klas. Het heeft niet mogen zijn", aldus een teleurgestelde voorzitter. Hij gaat echter geenszins bij de pakken neerzitten, want met de strijdkreet 'het kan, dus 't moet' roept hij bestuur, leden, donateurs en begunstigers op 'onze uiterste krachten in te spannen, tot heil en bloei onzer vereeniging, opdat binnen afzienbaren tijd onze langgekoesterde wensch werkelijk-

heid worde. Dus allen eendrachtig samengewerkt voor onze mooie, boeiende, gezonde voetbalsport in 't algemeen en voor de jubilerende Boys in 't bizonder.'

Het Bestuur

Voorzitter van het eerste uur G. Schepers hanteerde bij de viering van het tweede lustrum nog steeds de hamer. Hij speelde ook vele jaren rechtsbuiten in het eerste elftal. Eveneens actief vanaf het begin in het bestuur was H. Dieperink. Op het veld was hij, eerst in de voorhoede, later als midhalf en linksback, een voorbeeld voor de jeugd. Verder hadden zitting in het jubileumbestuur: C.G. Prakke, een 'goede kracht als midvoor', penningmeester H. Scholten, 'die de linksbinnenplaats zo goed vervult in het elftal', C. Garritsen, geblesseerd aan zijn knie, maar hopelijk het volgend seizoen weer geheel genezen, H. Pelle en H. Schuurman, die beiden van actief spelen hebben afgezien, H. Odink, die nog 'een sublieme aanvalsleider in het tweede is' en tenslotte B. Himmelberg, die ook al vele jaren deel uitmaakt van het bestuur, eerst als penningmeester en nu als secretaris. Ook de verdiensten van oud-bestuurslid en gewaardeerd speler J. Moll werden genoemd. Kennelijk was hij, na vele bestuursjaren, net teruggetreden. In elk geval wilde het bestuur zijn inzet, die nog onverkort voortduurde, in herinnering houden.

Bestuur Eibergsche Boys 1938:
zittend v.l.n.r.: H.J.Dieperink, B. Himmelberg, G. Schepers, H. Scholten, H. Pelle.
Staande v.l.n.r.: H.Odink, C.G. Prakke, H. Schuurman, C. Garritsen.

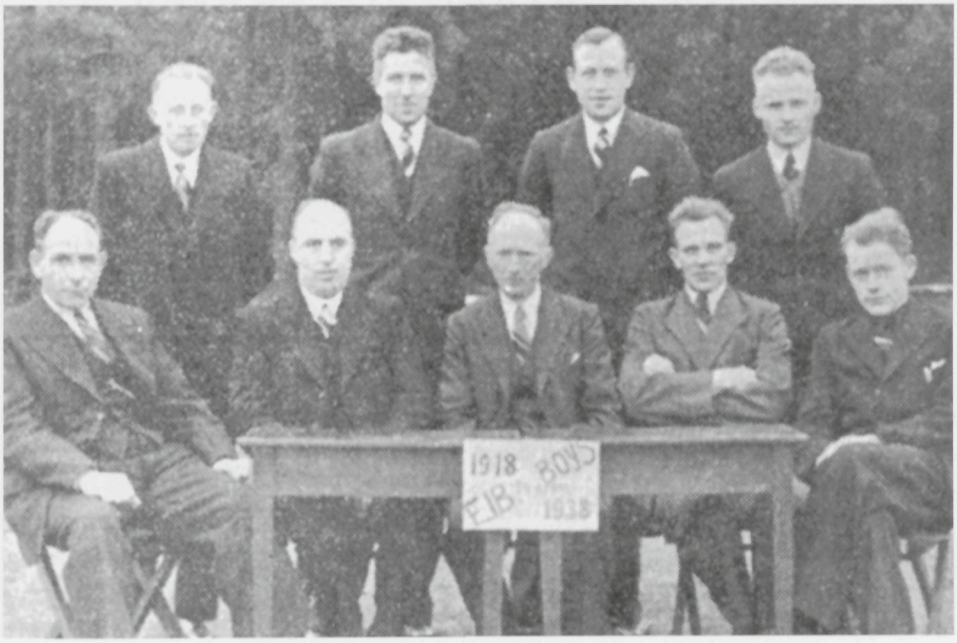

H. N. WEENINK & Zn.

Bloemisten

Groenlo — Eibergen

Bloemwerken voor alle gelegenheden

Lid Bloemenexpresse

FLINKE BOYS

rooken

„MUNDIVICTOR"

sigaren

alleen bij JOH. OLTHOF

Modern, sportief en degelijk

afgewerkt zijn onze Costuums

EBELING, de speciaalzaak

ODINK'S Kruidenierswaren

zijn niet te evenaren

naast de prima kwaliteit, die wij steeds voorop stellen, leveren wij onze artikelen tegen scherp concurreerende prijzen

Dus . . . koopt bij B. C. ODINK - Kerkstraat

De nieuwste

Japonstoffen

vindt U bij

D. J. Ribbels, Kerkstr.

Wij zijn steeds goed gesorteerd

in alle maten wilgen en peppelen klompen

goed passend en laag in prijs

B. THESSELING

Nieuwstraat

Altijd een goed humeur

Een alleszins lezenswaardige bijdrage aan de feestgids komt uit Nederlands-Indië van oud-doelman Feiko Duhoux. Hij was een van de spelers, die van Juliana overstapten naar de Eibergsche Boys. Een radioverslag van de voetbalwedstrijd Holland-België op 27 februari 1938, met voornamelijk al oudere spelers, brengt hem tot het zetten van kritische kanttekeningen bij het beleid van Eibergsche Boys. Hij schrijft: *"De grootste fout van de Boys in die tijd was, dat er te weinig gelet werd op de lagere elftallen, waarvan veel spelers, Ebeling, Roes, etc. naar Juliana waren overgegaan, omdat zij haast geen wedstrijden speelden met Boys II en III. Juliana speelde elke Zondag en hoe? Een elftal bestaande uit gebr. Roes, gebr. Ebeling, Verdaasdonk, Hampie, 2 families Bartelink, de kleine komiek Ribbels, Frits Prakke en mijn persoontje, was niets te veel. Wij hadden er pleizier in, trainden ijverig op ons veldje op Engelejöden, geloof ik dat het daar heette en zoo fokten wij de bibit voor de Eib. Boys.* (Ter verklaring voegt hij eraan toe: bibit is het Indische woord voor jeugdspelers.) *Toen eindelijk de fusie tot stand kwam, speelden wij wel is waar eerst nog in de lagere elftallen, maar niet lang daarna werden velen van ons toch naast de beproefde krachten van de Boys in het 1ste elftal opgenomen."*

Misschien was deze kritiek het bestuur niet helemaal welgevallig, maar het werd toch opgenomen in de jubileumgids.

Duhoux was een uitstekende doelman, maar zoals iedereen, had ook hij wel eens een 'off-day' , getuige zijn herinnering aan een wedstrijd in Doetinchem, waarin hij veel ballen doorliet, die best te houden waren. *"t Huilen stond me nader dan het lachen, maar 14 dagen later in een uitwedstrijd te Silvolde ging 't juist daardoor veel beter. Silvolde is toch trouwens altijd een goede plaats geweest voor de Eibergsche keepers, nietwaar Maas en Ebeling?"*

Hij schudde een hele zak vol goede tips uit over bestuur en spelers: 'geef jonge spelers de kans, gooi de elftallen niet te veel door elkaar, zorg voor goede trainingen, hou de reserves enthousiast en vol wedstrijdlust, niet kankeren als op jouw plaats eens een ander speelt, iedereen moet een faire chance hebben om z'n prestaties te tonen en voor alles: een goede verstandhouding, winst of verlies – altijd een goed humeur en geen verwijten aan medespelers indien zij eens een 'off day'hebben, maar dan juist een opbeurend woord'.

Schoten waar iedereen verstomd van stond

Duhoux is niet de enige oud-speler, die aan het woord komt. Ook 'onzen jeugdigen oud-secretaris' J. te Nijenhuis heeft in zijn woonplaats Enkhuizen enkele herinneringen op papier gezet. *"Men denke dan allereerst aan aan de hechte vriendschapsband, die steeds in de vereeniging heerschte. Zeker, er was wel eens meeningsverschil, er was ook wel eens een kwaad gezicht, maar hoogstens één week en alles was weer goed. Verder denke men aan de wedstrijden, hoe fair er*

Jeugdelftal ± 1953. Geknield v.l.n.r.: J.v.d. Beek, ..Bartelink, D. Weerkamp, staand v.l.n.r.: ..Meddeler, G. Burbank, ..v. Krimpen, .. Bartelink, A. Scholten, J.Schepers, W. Floors, H.Simmelink, W. v. Geffen, leider C. Garritsen.

Kampioenselftal 1939.
Staand v.l.n.r. D. Blankvoort, B. Blankvoort, J.Wittebroek, J. Berfelo, H.Odink, H.Scholten,, A. Wittebroek, J. Bentsink.
Knielend v.l.n.r.: W. Schepers, S. Izaks, J. Wennink, C. Garritsen, J. Maatman.

altijd gespeeld werd, hoe bang kampioenselftallen waren om naar Eibergen te komen, omdat de Boys juist tegen zulke tegenstanders gevreesd werden om de sportieve eer."
Behalve de visie op de trainingen van de in de inleiding al geciteerde oud-secretaris Joh. Roes, heeft deze ook een paar persoonlijke ervaringen als actief speler te boek gesteld. *"Ik denk in de eerste plaats aan de prettige wedstrijden uit de tijd van de Gebroeders Prakke, Meyer e.a., welke spelers toen de 'cracks' waren. In die tijd hebben wij het wel is waar óók niet tot een kampioenschap kunnen brengen, maar toen was de gedachte aan een kampioenschap er ook immer, aangezien ons streven, in de zeer sterke Twentsche en Geldersche afdelingen, waarin wij wisselend uitkwamen, er voornamelijk op gericht was* ***niet onderaan te komen.*** *Het meest herinner ik mij uit die dagen de wedstrijd tegen Warnsveld, welke club toen, met ons, onderaan bengelde. Ik weet niet meer of wij deze wedstrijd gewonnen of verloren hebben, maar nooit vergeet ik de manier waarop wij aan onze doelpunten kwamen. Het waren een drietal van de beroemde doelpunten van Meyer. De afstand was onmogelijk groot. Met de bekende glimlach werd de bal door Meyer zorgvuldig op een hoopje gelegd en het volgende ogenblik was 'de kogel' enorm hard in het Warnsveld doel verdwenen; schoten waar iedereen verstomd van stond."*.

Competitieperikelen
Door één punt verschil met Neede, degradeerden de Boys in het seizoen 1922-1923 naar de vierde klasse, die voor die tijd nog niet bestond, maar in het seizoen 1923-1924 werd geïntroduceerd. Het eerste jaar kwamen daarin, naast de Boys, slechts drie andere ploegen uit en wel Geel Zwart uit Enschede, Lochem en DSC uit Doetinchem. De Eibergenaren gingen met één keer winst, één gelijk spel en vier verloren duels roemloos ten onder en zakten weer af naar regionaal niveau. Een absoluut dieptepunt was het seizoen 1927-1928, toen alle tien wedstrijden werden verloren.
Daarna gaat het een aantal jaren weer wat beter. In 1935-1936 verloopt de eerste competitiehelft zorgelijk met slechts één zege, één gelijk spel en vijf keer verlies, maar in de tweede helft wordt met vijf winstpartijen en drie gelijke spelen aanmerkelijk beter gespeeld. Die inhaalslag levert uiteindelijk toch nog een verdienstelijke vijfde plaats op in het eindklassement.
Het seizoen 1936-1937 begint florissant, maar gaandeweg komt de klad erin. De genadeklap is de ontmoeting met latere kampioen Terborg. De Boys geven een 1-0 voorsprong uit handen en bij het laatste fluitsignaal kijken ze tegen een 6-1 achterstand aan. Desondanks eindigt het team als vierde.
Geteisterd door blessures kunnen de Boys ook in het laatste seizoen voor het jubileum geen potten breken. Na een teleurstellende 5-0 nederlaag tegen Varsseveld, is de ploeg nog niet helemaal kansloos, maar als daarna de cruciale

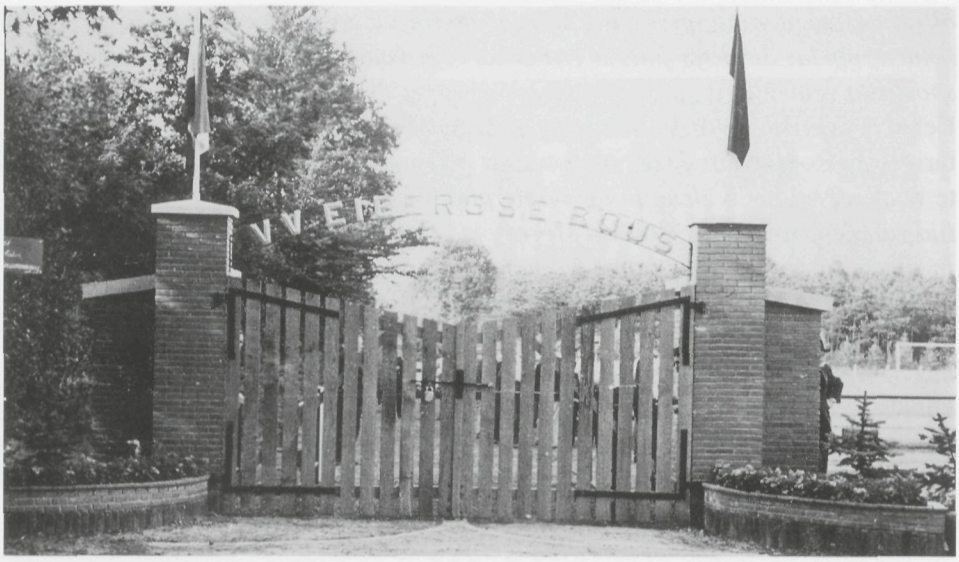

Toegangspoort van het "Boysterrein" aan begin van de Needseweg. Jarenlang een vertrouwd beeld.

1948. Opening van het Boysterrein aan de Needseweg.
Op de foto midden: D. Sanders, smid bij de K.T.V., voorzitter van de supportersvereniging van de Boys.
Rechts, voorzitter Joh. Olthof, die jarenlang een kapperszaak had aan de Hagen, nu kledingzaak Aktief tegenover modemagazijn Ebeling.

wedstrijd tegen Dinxperlo met 1-0 verloren gaat en Lochem met winst nog wat extra zout in de wonde strooit, is het gebeurd. Geen kampioenschap, geen tweede plaats, maar derde achter 's-Heerenberg en Varsseveld.
Toen het eerste elftal in 1922-1923 z'n opwachting maakte in de KNVB-competitie, ging het tweede in de GVB spelen. De eerste jaren 'moest hardnekkig worden opgepast om niet onderaan te komen', maar in 1929-1930 kwam de ommekeer. Onder leiding van G. Roes werd een prachtig kampioenschap en promotie naar de eerste klasse behaald. Dan haakt echter een aantal goede krachten af en zakt de ploeg weer weg. In de daarop volgende seizoenen wisselen promotie en degradatie elkaar met de regelmaat van de klok af.
Naast het eerste en het tweede was er ook nog een derde en zelfs enige tijd een vierde elftal actief. Dit vierde elftal stond onder leiding van W. Izaks en kreeg in de derde klasse met een opmerkelijk verschijnsel te maken. Alle tegenstanders waren een stuk groter en het was dan ook geen wonder dat de jonge Eibergenaren het niet konden bolwerken. In de bloeijaren waren er ook nog twee juniorenteams, maar deze spelertjes werden langzamerhand opgenomen in de hogere elftallen. Omdat de competitiekosten hoog waren, werd er geen nieuw juniorelftal geformeerd, maar betreurd werd dat wel. Het bestuur schrijft: ..."dit toch werkelijk zoo geschikte juniorenelftal (ging) voor Eibergen verloren tot op de dag van vandaag. Dat hierin nog eens verandering zou kunnen komen, zou werkelijk in een groote leemte voorzien. Dat deze hoop niet ijdel blijve!"
Die wens is uitgekomen. Sportclub Eibergen mag zich verheugen in een grote jeugdafdeling, met enthousiaste leiders, die naast voetbal ook allerlei andere activiteiten ontplooien.

Idealistische jongelui

Een felicitatie met het jubileum wordt ook uitgesproken door voorzitter C.J. Jansen van de Gelderschen Voetbalbond. Hij begint zijn gelukwens met een verwijzing naar de actuele politieke situatie: "Evenmin als – in April 1918 - de wereldoorlog kon verhinderen dat eenige idealistische jongelui te Eibergen den grondsteen legden voor "De Eibergsche Boys", zal het wereldgebeuren van thans een schaduw kunnen werpen op het 20-jarig jubileum". Hij roept op tot kameraadschap en opofferingsgezindheid en de volledige toewijding der leden, waardoor het bestuur zijn taak - de sportieve ontwikkeling van Eibergens jeugd – tot volkomen ontplooiing kan brengen.
Ook burgemeester A.G. Delen wijdt enkele woorden aan het jubileum. Hij wijst op de ruime sympathie die de Boys genieten bij een groot deel der ingezetenen. Ook hij blikt vooruit: "Over 5 jaren zal de vereeniging het zilveren feest van een 25-jarig bestaan vieren. Ik eindig met de hoop uit te spreken, dat de vereniging dit feest in een hoogere klasse van den KNVB zal kunnen vieren." Of dat feest en/of de promotie in 1943 ook inderdaad zijn gevierd, is mij op dit moment niet

't Kampioenschap was in 't verschiet
Nu is het weer geheel teniet,
Wil nu luisteren naar deez' raad,
Daarbij zijt Gij wis gebaat.

Wilt ge 't kampioenschap gaan behalen,
Dan moogt ge in het veld niet dralen,
Neem daarom thans dit kloek besluit
En legt het aan vrienden uit.

Zorgt dat uw voeten niet vermoeien,
Laat U daarom vakkundig schoeien,
Vervoegt U daarvoor aan dit adres,
En zeker komt van zelf de rest.

W. SCHOLTEN'S SCHOEN iets apparts
GEDIPL. MAATWERKER ONDER RIJKSTOEZICHT
GROOTESTR: 53
EIBERGEN
speciaalingericht voor 1e klas reparatiewerk

Wie keurig gekapt wil gaan,
En rooken wil
een geurige sigaar,
Die neme een kloek besluit,
En zoekt daarvoor
TE RIET
de kapper uit.

Wilt U deze zomer gaan kampeeren?
Bestel dan uw
kampeerbenoodigdheden
bij
B. W. te Biesebeek

Het aangewezen adres voor
aanleg en onderhoud
van tuinen, tevens voor levering van ALLE PERKPLANTEN, tuin- en landbouwzaden is
G. J. Stomps & Zn.
Beleefd aanbevelend.

School-, schrijf- en teekenbehoeften
bij
Boekhandel
Gellekink

bekend. Feit is wel dat er in 1943 nog volop werd gevoetbald; pas in 1944 werd de invloed van de oorlog merkbaar.
Bij monde van H. Vosman, secretaris van afdeling III, doet ook de KNVB een duit in het zakje. Hij spreekt behartenswaardige woorden, die nog niets aan actualiteit hebben ingeboet. *"Het zijn de vereenigingsbesturen, die een moeilijke en zeer verantwoordelijke taak hebben te vervullen. Zij zijn het, die de club in de goede richting moeten stuwen. Wordt een club goed geleid, dan spiegelt zich dat ook als regel af op de supportersschare. Goed geleide clubs geven spelers en supporters het volle genoegen, resp. in de beoefening van het spel en in de voetbalsport als kijksport. En wanneer wij dan bij dezen mijlpaal in de geschiedenis van "Eibergschen Boys" even stil staan, mag met genoegen geconstateerd worden, dat de vereeniging voldaan kan terug zien en dat het Heden een belofte voor de Toekomst inhoudt."*

Eibergen,
februari 2001

J. van Dijk-Sijbrandij

Bron:
Herdenkingsgids
1918-1938
Voetbalvereeniging
De Eibergsche Boys.

1950.
H.Scholten, aanvoerder van het kampioenselftal op de schouders van links J.Leussink (fietsenmaker) en rechts Dirk Gelink.

Het St. Antoniusgesticht te Eibergen.

Inleiding.
Hoe het leven van alledag in het St. Antoniusgesticht eruit zag, kon men alleen waarnemen als men er woonde. Voor de buitenwereld was dit als een gesloten boek; het was het woonhuis van religieuze zusters en van allen die zij er hadden opgenomen en voor wie zij zorgdroegen.
Zorgdragen voor anderen, dienstbaar zijn aan diegene die hulp behoeft, dat is het devies van zusters en daardoor hebben zij vele nood gelenigd.

Memoires van zuster Francisca.
Enkele jaren geleden was ik op bezoek bij zuster Francisca; bij de ouderen onder ons nog goed bekend. Zij verbleef toen in het klooster/bejaardentehuis van haar kloosterorde te Boxmeer. Zuster Francisca was toen 88 jaar, slecht ter been maar blij en tevreden in haar kamer met een mooi uitzicht. Geestelijk was de zuster nog prima in orde en we raakten in gesprek over haar Eibergse periode. Haar taak, in de 32-jarige periode dat zij in Eibergen werkzaam was, was veelomvattend.
Gedurende de schooluren gaf zij naailessen in de naaischool aan de Wemerdijk. Op deze naaischool zaten niet alleen meisjes van katholieke huize, maar ook anderen omdat het de enige naaischool was in Eibergen en als meisje en vrouw moest je met draad en naald overweg kunnen, zo was dat in die tijd.
Zuster Francisca kwam in 1929 naar Eibergen. In de maatschappij was er veel armoede (de crisisjaren) en zo ook in het St. Antoniusgesticht. (De zusters hadden in hun gelofte, de gelofte van armoede niet af hoeven leggen, dat was er immers al !)
Van de armoede zei zuster Francisca dat ze bij de boeren op aardappelcollecte moesten gaan: "Dat vond ik heel erg om dat te moeten doen". Maar de inkomsten van de bejaarde en zieke mensen waren heel gering. Voor een bejaarde kwam voor kost en inwoning en bewassing niet meer dan 1 gulden per dag binnen. De was ging naar een wasserij, maar toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak kon dat niet meer en moesten de zusters er dit zelf ook nog bij doen. Om 1 uur 's nachts stonden vier zusters op om met de was te beginnen. Het was heel hard werken in die dagen. Toch was je tevreden, want je kende niet anders, zo zei zij.

Totterus aan de Wemerdijk.

Op de nabijgelegen Maat hadden de zusters grote waslijnen gespannen. Als jongens op de lagere school gingen wij er in de middagpauze heen om te spelen en als ik me goed herinner haalden we ook wel eens kattenkwaad uit.

Zaterdags legde de overste voor elke zuster schone kleding op ieders bed, inclusief twee zakdoeken, daar moest je hele week mee doen. (Men kon zich niet permitteren om verkouden te worden!) Een oude man die pruimde, spuwde van de pruim bij zuster Francisca over haar witte schort; hoe kwam je dan aan een schone schort? Er was een grote gezamenlijke kast voor de acht zusters en daar kon hun hele hebben en houden in.

Totterus de joodse man "met het höndje", zoals hij in Eibergen bekend stond, woonde ook "biej de zusters".

De Eibergse joodse families brachten hem dagelijks eten volgens joods gebruik bereid. Totterus was een erg tevreden man en later verhuisde hij naar Amsterdam, zo vertelde mij de zuster.

Een zekere Asschert was tuinman bij de zusters. Er moest veel geteeld worden want er waren vele monden te voeden. "Maar de jongens wisten onze appels en pruimen ook goed te vinden", aldus zuster Francisca.

Voor vlees kon per persoon per dag niet meer dan 10 cent worden uitgegeven.

Een boer uit Hupsel, een goede man, zei ze, kwam in de oorlog altijd roggebrood brengen; toen dit na de oorlog eigenlijk niet meer nodig was, bleef hij dit toch nog doen: hij wist dat het goed besteed werd. De zusters hielden ook een paar varkens. Als er geslacht was kregen de zusters wanneer zij met Kerstmis uit de nachtmis kwamen een stukje worst. Toen waren wij blij met wat men nu zo gewoon en vanzelfsprekend vindt.

"We hadden vogels van allerlei pluimage in huis. Soms zelfs debielen en eigenlijk was het St. Antoniusgesticht daarvoor niet de geschikte plek. Maar we moesten hen wel opnemen omdat voor die mensen 5 gulden per dag binnenkwam en die bedragen hielpen mee om de boel draaiende te houden."

Zo kregen de zusters eens een meisje uit Hengelo (Ov.) dat geestelijk niet goed in orde was. Ze vonden haar eens slapende in het bed van de overste. Een dienstdoende zuster kwam eens in de kerstnacht handen te kort en om niet langer last

De in 1909 aan de Wemerdijk gebouwde r.k. bewaar- en naaischool.

te hebben van Betje en om het werk te kunnen doen, sloot zij haar op in de badkamer. Daar opende Betje het raam en viel naar beneden. Toen de kapelaan vanuit de nachtmis de zieken en bejaarden in het St. Antoniusgesticht de H. Communie kwam brengen, vond hij daar Betje. Zij was op een ijzeren rooster gevallen en was dood. De zuster, die Betje had opgesloten was heel erg van streek en heeft wel drie dagen gehuild.

Maar er waren ook andere dagen, herinnerde de zuster zich. Ten Cate van de stoomblekerij schonk het St. Antoniusgesticht een centrale verwarmingsinstallatie (men kan zich voorstellen dat dat een uitkomst was). De cokes die in die verwarmingsketel werd gestookt kwam per wagon op het Eibergse spoorstation aan. Vrachtsleper (een term die we al bijna niet meer kennen, maar zo noemde zuster Francisca het), Essink bracht de cokes met paard en wagen naar het gesticht.

Wanneer er iemand was overleden, moesten de zusters erop uit om de overledene af te leggen. Was dit in het dorp dan ging het nog, maar de zusters moesten daarvoor ook wel op de fiets naar Rekken of Rietmolen en zelfs naar Geesteren over modderige binnenwegen. In Geesteren kreeg de overledene een "hennekleed" aan dat voor zijn of haar trouwen al was gemaakt. Dit doodskleed was wit, op

borsthoogte stond zijn of haar naam in zwarte letters geborduurd. Ik vroeg de zuster waarom zij helemaal naar Geesteren moesten en daarop antwoordde zij dat de wijkzuster nog wel eens praatte over wat zij zoal meemaakte en men wist dat de religieuze zusters dat niet deden.

Eens, zo vertelde de zuster mij, moest ik voor een zieke naar Rekken. De pastoor had mij verteld om alles uit te trekken wat ik niet aan behoefde te hebben vanwege de vlooien. Toen ik daar aankwam zat die man dood op de stoel, maar op de terugweg voelde ze al wat ze had opgelopen!

De overste was nogal inventief (zuster Francisca krijgt pretoogjes als ze daarover vertelt). Onze slaapzaal bestond uit een bed, een stoel en gordijn, weer een bed, stoel etc. Alle ruimte werd optimaal benut. De grote zolder bood wat dat betreft vaak uitkomst: was er voor een nieuwe bewoner ruimte nodig dan werd er een gordijn gespannen en zo was er weer een kamertje bij!
Eens waren er in het Antoniusgesticht vier babies geboren, vrijwel tegelijkertijd, wat een was en er waren toen nog geen pampers!

Goed dat ik in het gesprek met zuster Francisca veel notities heb gemaakt, anders was mij veel van wat zij vertelde wel ontgaan en het is zeker goed, nu wij van zoveel gemakken voorzien zijn, er eens bij stil te staan dat het voortijds anders is geweest.

Wehl , 26 januari 2001.
J.J.M. Olminkhof.

Zuster Francisca, overleden in 1990, negentig jaar oud.

Klaover Hendrik

Zijn eigenlijke naam weet ik niet. Hoe hij aan de naam Klaover Hendrik is gekomen is onbekend. Mijn moeder wist het ook niet. Hendrik is geboren op den Braken op Zwilbroek, waarschijnlijk tussen de jaren 1860 en 1870. Hij heeft daar ook zijn hele leven gewoond. Hendrik was timmerman en een uitstekende vakman. Zijn uitgebreide klantenkring bestond hoofdzakelijk uit boeren, niet alleen aan gene kant van de landsgrens maar ook aan deze kant. Hij verrichtte zijn werkzaamheden ter plekke, bij de boeren zelf en hij was daar dan ook in de kost. Ook bij mijn ouders thuis heeft hij heel wat karweitjes opgeknapt en ik zal nooit vergeten dat hij, toen ik nog klein was, voor mij een kruiwagen heeft gemaakt. Hendrik maakte ook voor de overleden Zwilbroekers en Holterhoekers de doodskisten. Tijdens een van die karweitjes bij ons thuis liet hij eens een beitel op de grond vallen. Met luide stem riep hij: "G.. vermoord den duvel". Ik, die gewoonlijk bij Hendrik stond, holde naar moeder in de keuken, waar ik vertelde dat Klaover Hendrik de duvel wilde vermoorden.

Hendrik verplaatste zich per fiets, een zogenaamde doortrapper. Hij had zijn gereedschap opgeborgen in een kistje dat hij - voor zover ik mij kan herinneren - op een bagagedrager voor op de fiets met zich meenam. Hij zal geen bagagedrager hebben gehad op het achterwiel want hij "besteeg" zijn fiets vanaf de achterkant. Hij zette zijn linkerbeen op een pin, die aan de as van het achterwiel was bevestigd; stepte een eindje tot hij voldoende vaart had en hees zich vervolgens op het zadel.

Hendrik had een baard, niet zo'n erg lange, maar toch wel van een redelijke afmeting. Hij pruimde en dan kon het gebeuren dat zijn baard opgesierd werd met kwijl van een bruine kleur. Het kwam ook voor dat in de winter, als het hard vroor, de kwijl veranderde in ijspegels. Hendrik had een hekel aan auto's. Als hij op weg naar zijn werk een van de zeer weinige auto's die de wegen destijds bevolkten (schooierswagens noemde hij ze) tegenkwam, stapte hij af en ging dan achter een boom staan tot ze gepasseerd waren en dan ging hij weer verder. De naam, die hij voor auto's had bedacht, zal waarschijnlijk verband houden met het feit dat destijds enkele voddenboeren en oud-ijzer-handelaren zich bedienden van bijna afgedankte vrachtwagentjes. "Ze ried oew randvankant onderstebaoven as ie neet oetkiekt"; dat was eenvoudig zijn commentaar. Als Hendrik na gedane arbeid naar huis ging kwam hij, alvorens de grens te passeren, dikwijls bij mijn ouders buurten. Die kregen dan de verhalen te horen over zijn belevenissen van die dag.

Na in Beltrum een dag op karwei te zijn geweest vertelde hij eens dat de Beltrumse "boerenvrouwleu" geen verstand hadden van "pannekoke" bakken "Dee pannekoke bunt zo tao dat ie ze aan 'n ploogstramp könt stekken en d'r

gewoon met vandeur könt gaon; ze valt d'r neet af".
Toen mijn vader zaliger op een zondag tegen het einde van de Eerste Wereldoorlog van een kerkbezoek aan Groenlo thuis kwam wist hij te vertellen dat vanaf de preekstoel was bekendgemaakt dat de Duitse keizer naar Nederland was gevlucht. Hij vertelde het ook aan Hendrik toen die even langs kwam. Hendrik kon het niet geloven en besloot toen naar Groenlo te gaan naar een manufacturier in de Beltrumsestraat, die naar ik meen te weten Ellerbeck of Elferink heette en in wie hij veel vertrouwen stelde, om te horen of ook hij dat nieuws had vernomen. Even later kwam hij zeer ontdaan terug en vertelde dat het inderdaad waar was wat vader had gehoord.
Hendrik gaf toen ongeveer het volgende commentaar: "Zee mosten den miggelt met de blote konte deur een deurnenbos trekken en dan wil ik d'r nog wal met de zweppe achterheer gaon. En he hef al't gold ok mettenomn". Hendrik ging niettemin gewoon door met zijn dagelijkse arbeid. Op een gegeven moment vertelde hij bij ons thuis dat hij voor zichzelf al vast een doodskist wilde maken, die hij met zink wilde bekleden.
Hij wilde niet, zoals hij zei, "met de konte in het water liggen". Het kon namelijk voorkomen dat tijdens een lange regenperiode wat welwater kwam te staan in een pas gedolven graf op het Zwilbroeker kerkhof.
Hendrik is al jaren geleden overleden. In mijn kinderjaren heeft hij een grote plaats ingenomen. Beste Hendrik: "Rust in vrede"; in jouw met zink beklede doodskist op het Zwilbroeker kerkhof.

Zomer 2000,

Harry Overkamp
Noordwijkerhout

Onder de oude ginkgo biloba

Museum De Scheper gaat vanaf heden een rubriek verzorgen in ons blad. Het kan daarin zijn wisseltentoonstellingen aankondigen en zijn activiteiten. Bij tijd en wijle zal er een bijzonder object onder de aandacht gebracht worden. Soms zal het nodig zijn wat meer ruimte vrij te maken, zoals eind september ter gelegenheid van het Ter Braak-symposium. Voor dit jaar staat bij De Scheper het volgende op de agenda:

7 maart – 30 april	***expositie schoolplaten en het onderwijs in Eibergen***
21–22 april	***museumweekend met activiteiten (toegang gratis)***
juni-juli	***expositie beeldende kunst: Jan Hein van Rooij***
juli	***zomeractiviteit in het kader van Gelderland Cultuurland***
september-oktober	***expositie Menno ter Braak***
december	***expositie wafelijzers en activiteit: knieperkes bakken***

Schoolplaten

Museum De Scheper bezit zo'n 500 oude schoolplaten, die vragen oproepen als: Welke plaatsen liggen aan de spoorlijn van Leeuwarden naar Stavoren (aan de Zuiderzee)? Hoe kreeg Daniël het klaar dat de leeuwen hem niet opaten? Heeft Willem Barentsz de overwintering op Nova Zembla overleefd? Na een vooroorlogse les over één of enkele schoolplaten word je met lei en griffel het museum ingestuurd om enkele opdrachten te vervullen. Je leert dan lezen met het alfabet, met aap-noot-mies of met ik-maan-roos-vis. Je ziet weer oude schoolboekjes en rekenplankjes. En alle schoolplaten staan op dia. En ook kun je intussen de vaste collectie van museum De Scheper nog volledig bewonderen.

Menno ter Braak

Het eerste deel van Léon Hanssens biografie van Menno ter Braak werd in de Nieuwe Kerk in Amsterdam gepresenteerd en werd lovend besproken en goed verkocht. Maar nu het tweede deel, dat eind september uitkomt. Laat dat nu in Eibergen gepresenteerd worden met een symposium en een speciale Ter Braak-expositie in museum De Scheper. Waarschijnlijk zal het symposium thema's behandelen onder een titel als "denken aan de grens", waarbij de ingewikkelde verhouding tussen Nederland en Duitsland in de dertiger jaren een grote rol zal spelen. Was Ter Braak nu een fervent anti-nationaal-socialist of heeft Gomperts gelijk gehad met zijn verdenkingen van nazi-sympathieën? We hopen maar dat Menno er in deze geleerde context goed vanaf komt, zodat Eibergen vier maanden later met een opgelucht hart kan herdenken dat hij op 26 januari 1902 in Eibergen werd geboren.

GROTE EXPOSITIE VAN OUDE SCHOOLPLATEN, SCHOOLFOTO'S EN LEERMIDDELEN VAN HET LAGER ONDERWIJS
te Eibergen, Rekken, Beltrum en Zwolle

In Museum De Scheper van 7 maart - 30 april 2001
Openingstijden: woensdag t/m zaterdag van 13.00 uur-1700 uur.

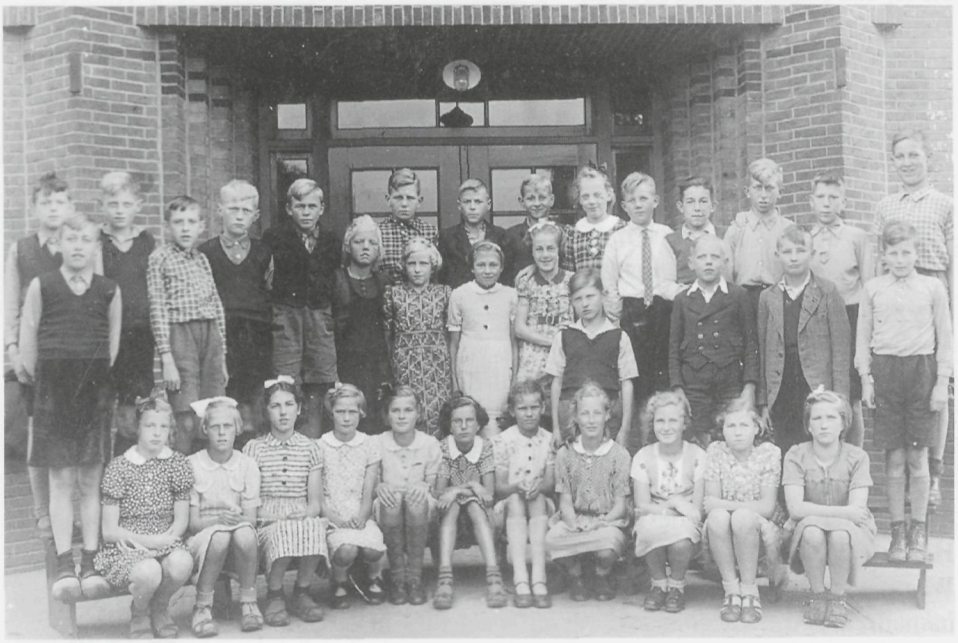

O.L.School(later Menno ter Braakschool) te Eibergen 1942.

Zittend v.l.n.r. Janny Odink, Dinie Floors, Jo Scholten, Rikie Meijer, Betsie Maas, Bertha Moll, Betsie Dekker, Lieneke Prakke, Jannie Tjoonk, Dirkje Nijland, Erna Grevink.
Staand v.l.n.r. Jan Fokkink, Henk Lohuis, Gerrit Bollen, Gerrit Schäperclaus, Henk Bollen, Bennie Heijink, Annie Visser, Evert te Riet, Jo Pleiter, Bertus Meijer, Jennie Ordelman, Gerrit Boeijink, Gerda ten Broeke, Harrie Burbank, Tineke Schneider, Jan Monrooij (evacué uit Utrecht), Jan Scholten, Jan Berenschot, Henk Vos, Jan Timmerije, Bernard Maas, Henk Wansink, Anton Koeslag.

Ons Vorig Zoekplaatje

De Eibergse Gymnastiek Vereniging

In ons vorig nummer (40) plaatsten we een foto van de EGV, de Eibergse Gymnastiek Vereniging, waarbij we de hulp inriepen van onze leden, om te helpen zoeken naar namen van personen op de groepsfoto. Het gaat hier om 182 namen van de jeugdige turners en turnsters met hun begeleiders. Vele reacties volgden en op dit moment hebben we zo'n 90 namen. Van Dini (Himmelberg) en Jan Prakke uit Doetinchem kregen we ruim 50 namen. Zij herkenden op de eerste rij o.a. Annie Pleiter (10) en Barbara Floors (16), op de derde rij o.a. Guus Burbank (3) en Herman Beskers (17), op de vierde rij o.a. Jo Nijland (2) en Dina Wormeester (16), op de zesde rij o.a. Tiny Konings (21), op de zevende rij Dinie Floors (7) en Jo Markerink (18) en op de negende rij Frits Veldink (8) en Riki Schäperclaus (15). Ook van Jan Rotmans uit Arnhem kwam er zo'n vijftig namen. Hij herkende op de tweede rij o.a Sigmund Lodeweegs (2), op de vijfde rij Janny Pardijs (12), op de vierde rij Gerda Hondelink (21) en op de negende rij Berta Lantink (11). Verder kwamen reacties binnen van Gerda Müller (nu Henkel) die zichzelf terug zag op de zesde rij (6) en op dezelfde rij staat ook nog Truus Hartink (3). Van Trees Kamphuis-ten Holder uit Enschede, Guusje Mengerink uit Westerbork en mevrouw Ten Haasdijk uit Den Bosch kregen we ook nog enkele namen.

Vanuit Enschede schreef Gerrit Odink ons het volgende: "Mijn vader, Bernard Christiaan Odink was in die tijd voorzitter van de EGV en staat geheel links op de zevende rij in donker kostuum, achter het vaandel. Mijn moeder, ook jarenlang lid geweest, zou ook op deze foto moeten staan. Maar op dat moment stond zij in hun kruidenierszaak". Verder geeft hij nog enkele namen zover zijn geheugen thans reikt. "Maar ik zal er eens met mijn moeder Jo Odink-Wormeester (nu 86 jaar), voor gaan zitten (met vergrootglas) om nog meer namen "boven water" te halen", aldus Gerrit Odink.

Uit Lichtenvoorde kwam een enveloppe met daarin een tekening op transparant papier met vijftien namen, maar de afzender had vergeten zijn naam te vermel-

den. Riek Fentsahm, zelf staande op deze foto (3e op de zevende rij) schreef ons dat de groepsfoto gemaakt is in januari 1947 in het gymnastieklokaal op De Hagen. Van haar kreeg ik ook de tekst van een lied dat tijdens het 20-jarig bestaan van de EGV ten gehore werd gebracht. We zullen dit lied de volgende keer gelijk met de oplossing van het zoekplaatje plaatsen.
Het is nog een hele klus om de namen van de gymnasten op de goede plaats te krijgen omdat niet iedereen de juiste nummering heeft aangehouden. En omdat ik ook de personen niet ken heb ik de hulp ingeroepen van Riki Schäperclaus (Lodeweegs). Zij zal mij helpen om de binnengekomen namen op de juiste plaats te krijgen. We willen proberen zoveel mogelijk namen, het liefst allemaal, voor eind juni op papier te hebben. Dan kunnen we de namen in Old Ni-js nummer 42 publiceren.
Vandaar nogmaals de oproep: "schrijf zoveel mogelijk namen op" en stuur ons die toe. Denk niet van "ach ik weet maar een enkele en die zullen ze toch al hebben". En tot nu toe hebben we ook nog geen reactie op de vraag: Is het vaandel er nog? En zo ja, waar is dit dan? Reacties graag naar:

Riki Lodeweegs
J.W. Hagemanstraat 74,
7151AK Eibergen.
Tel.0545-472449

Johan Baake.
Nieuwenhuizenstraat 5,
7161VB Neede.
Tel.0545-294001

Werklieden bij villa Catharina, zoekplaatje in nr.39

De afgelopen maand kreeg ik nog een tweetal reacties op het zoekplaatje in Old Ni-js nr.39. Het ging toen om een aantal ambachtslieden die bezig waren met de veranda van villa Catharina op de hoek Grotestraat/Stationsweg.
De heer Schut uit Groenlo en mevrouw Jo Odink-Wormeester uit Eibergen wisten beiden wie nummer 6 was. Deze persoon was Garrit Jan (Gerrit) Wormeester. Hij was timmerman en in dienst bij Maas (Lou), nummer 7 op de foto.
Gerrit Wormeester kwam om tijdens de cycloon op 1 juni 1927. Hij was op dat moment aan het werk op het spoorstation te Neede. (Zie ook ons themanummer "De cycloon van 1 juni 1927", pag.33 t/m 36. Uitgave van Old Ni-js 6/7 1987)

Johan Baake.

Ons Zoekplaatje

Deze oude foto met voetballers van de Chr. voetbalvereniging SSSE kregen we van Lulof Timmermans uit Zevenaar. Lulof zit op de eerste rij, vierde van links. Maar natuurlijk willen we ook de andere namen graag weten. Vandaar, dat we ditmaal een beroep doen op onze sportieve lezers die we vroeger vaak op het veld en langs de lijn zagen staan bij deze voetbalclub. Wij vragen dan ook:

- Wie staan er allemaal op deze foto?
- Waar en wanneer is deze foto gemaakt?
- En was dit bij een speciale gelegenheid, bv. een kampioenschap?

Reacties zijn (liefst schriftelijk) welkom bij:

J. Baake
Nieuwenhuizenstraat 5,
7161VB Neede.
Tel. 0545-294001

Scheppels Mankzaod

De leste kere he'k 't ehad aover woorden, dee'k neet in 't book van Ben Weeink "'t Eibargs Plat op de Riege" was tegen ekommen.
Disse kere he'k mien gedachten wat laoten gaon aover hoo'w mangs in 't Plat de dinge anders zegt as in 't Nederlands.

Iemand.. ene.
Zoas bevobbeld 't woord 'iemand'. Dat heurn i-j vrogger in 't Plat neet vake zeggen. At 't aover een onbekenden ging, dan hadden ze 't aover 'een manspersoon', een 'vrouwspersoon' of ok wal kortweg 'ene'.
Dat heurn ik veur joorn hen in 't postkantoor. Net op 't moment, dat 't kantoor dichte ging, kwam der nog een manspersoon met een chèque of zoiets um te betalen. Röp den jongen loketambtenaar naor achtern naor zien chef:" 'k Heb ter hier nog ene, den wil nog betalen, kan dat nog?" Den jongen loketambtenaar sprok dus nog onvervalst plat. 't Viel mien wel op.

'k Heb de vrouw ziek.
Een hörtjen geleden heurn ik een echten Achterhooker zeggen: "Ik heb de vrouw zeek." Neet: "Mien vrouw is zeek", nee, "Ik heb de vrouw zeek."
't Klinkt net asof ziekte van de vrouw een mankemant van de man is. Zo heur i-j ok vake: "Pas maor op, i-j brekt ow de butte nog met die halsbrekkerieje". In plaatse van " Ik heb een gebroken been" of "mijn been is gebroken" zegge wi-j: "'k Heb mien 't been ebrokken", asof ik 't zelf edaon hebbe, of:"'t Been is mien ebrokken". Zo zegge wiej dat. Een verklaoring van dee maniere van zeggen is ter neet. Da's onze Achterhookse eigen aard van zeggen.

Hee en Zee, dee en den.
In 't Plat gebruke wiej vake 'hee' in plaatse van 't Nederlands 'ze'.
"Waor is Marietjen toch?" "Och, den was net nog hier. Ik zal es kieken, woor at e (= 'hee') is." Let er maor es op, hoo vake at dat 't geval is.
"Zee dee deerne toch, wat een schik hef e".

Koo en Beeste.
Ok in de stal was dat vake zo. De bolle en de koo waarn allebeide 'hee'. "A'k dee koo (dat beest) zoo zee, dan kon den wel es bollig wodden'.
Een koo is een koo, maor a'j 't aover twee of meer hebt, sprek iej van beeste. Niks 'koone' of zoiets, wa'j tegenswoordig wel es enkelt heurt.
Ok één koo wodden trouwens vake 'beest' eneumd. En 'bees' is niet vrouwelijk, dus 'hie'(hee).

Loeiende koeien. Blerende beeste. Rerende blagen.
In 't Nederlands zegge wi-j: "De koeien loeien". Maor in 't Plat is 't :" De beeste blaert". Ok heur iej zeggen:' reern': "De koo reern al van wiedten at e mien va zag ankommen." Bleern en reern, dat was echt Achterhooks.
Gerrit Odink schreef dan ok in een van zien harfstgedichten: *"De beeste in de weide, dee blaert, ze wilt naor hoes"*
Ok schääpe en sikken bleert. 't Nederlandse blaten is neet Achterhooks.

Kinder könt ok raern: "Heurt dee blagen toch es angaon, ze reert ow de oorne van 'n kop". Raern was ok heel hardop huuln. Meestal van piene. "Hee reern 't oet van piene".
Bleern van de sik wordt ok mekkern eneumd.
Mekkern könt mensen ok. "Wat loop i-j toch te mekkern"(= mopperen).
Tussen twee häökskes, ik vin 'reern' en 'bleern' lastig um good te schrieven. Henk Krosenbrink oet Wenters schrif "blaern' en'raern', maor dat klinkt mien raar in de oorne.

Rikkenspöste.
Laats op tillevisie wodden der in een kwis evraogd naor 't woord 'afrikken'. Dat was bi-j de metspöllers onbekend. Moor veur ons Achterhookers was dat wel dudelijk. Afrikken was het maken van een afscheiding tussen twee percelen grond. Doorveur ha'j rikkenspöste neudig en puntdraod. 't Zetten van de holten päöle heiten afpäölen. De afstand tussen de päöle wodden deur den boer met grote traen af-emetten. Dat met grote traen lopen wodden ok wel 'päöln' eneumd. "Zeet um der weer es deurpäöln".
Tussen die pöste wodden dan puntdraod espannen um de beeste tegen te hollen, dat ze neet in een andermans weide konnen kommen. 't Gekke is, dat die beeste en ok sikken doot dat, altied met den hals onder den draod hen staot te reiken um 't grös an de andere kante af te gräözen, ok al steet er in de eigen weide grös genog. Wa'j biej een ander haalt, smek lekker.
Dat "onder den draod hen weiden" van beeste was ok een gezegde, dat op getrouwde mansleu sloog, dee eur geluk biej de vrouw van 'n buurman zochten of nog wieter weg.
Veur 'afrikken' wodt ok vake het woord 'vrogten' of 'vrugten' gebruukt. De afscheiding tussen de weidens heiten dan ok 'vrogte'. Van 'vrogte', 'vrugte' komt de familienamen Vrogte(n) te Vrogte en misschien ok wel te Frugte vandan.

Psalm Rikkenspos vers puntdraod.
't Woord 'rikkenspöste' wodden bi-j ons deur schooljonges heel oneerbiedig gebruukt. Wi-j mossen elke wekke een psalmversjen of gezangversjen uut de kop

leern en op schole opzeggen. Dan vrooge wi-j onderweg an mekare wel es: "Welk versjen mot jullie leern?" En dan waarn der jonges dee zeien: "Psalm rikkenspos vers puntdraod".
Ik bun der neet achter ekommen, welk aos dat had bedacht. 't Gaf wel an, dat rikkenspöste en puntdraod begrippen uut 't dagelijkse laeven van de boernjonges in Zellem wazzen.

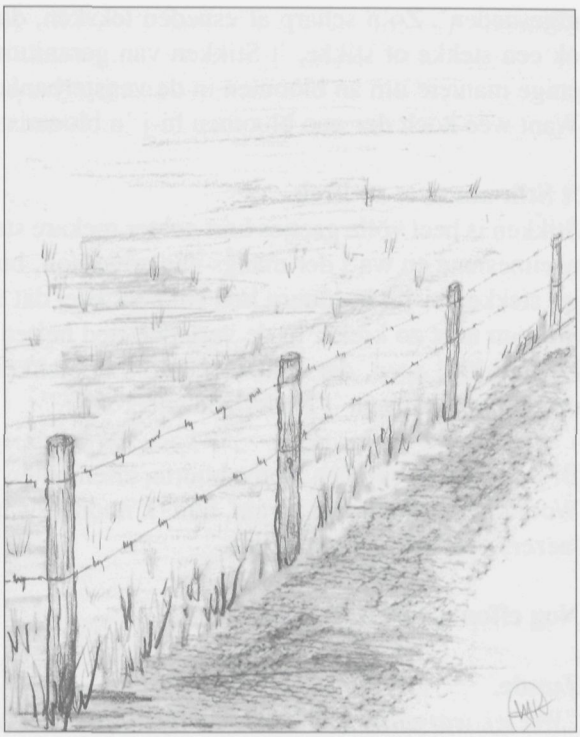

tekening M.E.H.M. Odink-Klein Goldewijk

Rik - rikraon.
In 't Nederlands zegt ze: "Met de kippen op stok gaan", veur tiedig naor bedde gaon. Dat gezegde herinnert nog an vrogger, too de hoonder nog vri-j op 't erf rondleepen. Tegen zonsondergang zochten een slaopplaatse op een laegen, soms dooien boomtak op. Zo'n dooien tak was net een stok en heiten heel vrogger ok wel een rik. Bi-j ons gingen de scharrelhoonder 's aovens in 't nachhok op 't rik, een horizontaal rek van latten baoven de mestplanke op zo'n meter heugte. Dee mestplanke mosse wi-j elken zaoterdag schone maken. Hoondermest was goeie mest, door mos iej zuunig op waen.
Of 't woord 'rikraon' ok iets te maken hef met rikkenspos, wet ik neet.
Wi-j gebruukt 't nog vake, maor in Van Dales Groot Woordenboek der Nederlandse Taal kump 't neet veur. 'Rikraon' was aj in tweespalt stonnen en moeilijk töt een besluut konnen kommen.

Stekken - stikken.
Laats heurn ik de opmarking: "Door bi-j die stikke bochte".
Da's echt plat.'t Wordt in die betekenis in 't Nederlands neet meer gebroekt.
Stik had vrogger de betekenis 'steil' : "Wat steet dee leere toch stik tegen de mure an".
In de uutdrukking "stikke bochte" hew te maken met de olde betekenis 'scherp

afgesneden'. Zo'n scharp af esneden teksken, dat ni-js epot wodden,heiten dan ok een stekke of stikke. 't Stikken van geraniums en begonia's was vrogger de enige maniere um an bloomen in de vensterbanke te kommen.
Want wee koch der noo bloomen bi-j 'n bloemist?

't Stik um neet zo krek.
Stikken is heel völle gaetjes kort achter mekare stekken in een lappe stof met een naeimesiene en wa'j der mangs van aoverholt, bunt stiksels. En ok 't völle gaetjes stekken bi-j 't borduurn heit stikken. Biej dat fiene wark kö'j neet zeggen: "'t Stik um neet zo krek". In de verleden tied heiten dat "'t Stok um neet zo krek". Dooran kö'j zeen, dat stikken kump van stekken - stok - estokken. Disse oetdrukkingen komt in 't Nederlands neet veur.

Bi-j ons hadde wi-j een kleine buurte, effen buten 't dorp, die heiten 'de Stikken". Woor die name vandan kwam, bun 'k nooit gewaar ewodden. Misschien bunt ter laezers, dee mien helpen könt.

Nog effen gräölen.

Zunde.
"Wet iej, wat zunde is?", vroog miej laats ene."At ow de koo in 't water drit. Dan bu'j de mest kwiet en 't water kö'j neet meer drinken".

Ik hebbe nooit een zuverder verklaoring van 't woord zunde eheurd. Op katechesaotie hef den domeneer miej eleerd, dat zunde alles is, wat neet töt zien recht kump. Maor hee had neet zo'n praktisch veurbeeld uut 't boerenlaeven bi-j de hand.

Huwelijksproblemen:
"Mien vrouw liekt op ne kikvors", zei den man, "ze kwaakt den helen dag, ze hef altied kolde veute en ze is bange veur den ooievaar".

Huwelijkspraktijk.
"Olde keerls en jonge wieve, gif völle blagen en völle te kieven".
"Een jongen sik en een olden ram, gif elk joor een lam".

Dit was dan weer een kleddeken mankzaod.
A-j nog wat hebt, alles is welkom. Mien adres steet veur in 't buuksken.
Good gaon en töt den volgenden Old Ni-js.

februari 2001. E.H.Wesselink

historische kring · eibergen ·